

Dialoguri despre antisemitism

pag. 6-8

Teodor Baconsky

Leon Volovici

Parchetul Militar acuză de crimă un ofițer SPP rechizitoriul în cazul Crăiniceanu - Frumușanu pag. 9

Stelian Tănase Însemnări polemice pag. 15

Daniel Dăianu Europa de Est în căutarea viabilității economice pag. 13

Un studiu asupra curențelor de pensii în Europa de Est și CSI născut 1995

PERSPECTIVELE ASIGURĂRILOR SOCIALE

30 august 1995

Nr. 35

22

plus

Supliment săptămânal

SUPLIMENT GRATUIT

Recent votată și promulgată Legea de învățământului cuprinde un articol (nr. 9) care, spre deosebire de altele (mă refer mai ales la cele legate de învățământul minorităților naționale), a trecut în liniște, fără obiecții de constituționalitate, fără proteste publice, ca un fapt de la sine înțeles. Este vorba despre articolul care introduce în învățământul primar religia ca materie obligatorie de studiu. Copiii (de fapt, părinții lor) vor avea de ales numai între diferitele confesiuni legale în România, dar religia ca atare, sub una dintre formele sale doctrinare, nu este opțională ori facultativă la această vîrstă.

Eu cred că acest articol, în sine, este de fapt un scandal, violînd libertatea de conștiință (și, în consecință, Constituția României) nu numai a celor ce vor să fie (împreună cu copiii lor) ateii, liber-cugetătorii ori „agnostici”, dar și a celor care, considerîndu-se deșiști sau pantești, nu se doresc legați de nici o formă particulară de cult sau nu vor a le înculca copiilor lor o anumită opțiune religioasă înainte ca aceștia să fie suficient de maturi pentru a alege singuri.

Unii s-au gândit, desigur, că se compensează prin acest articol, cumva, deceniile de indoctrinare ateistă. Dar dacă îngrădirea posibilității de a practica, învăța și cultiva o religie a reprezentat un act de violență asupra conștiințelor, la fel de inacceptabilă este inversarea de acum a practicii și impunerea unei perspective neapărat teologic-particulară asupra raporturilor fundamentale dintre om, lume și eternitate.

Am auzit uneori, sosit în apărarea obligativității religiei, următorul argument: nu este deloc rău ca un copil să afie cine a fost Iisus, ori Moise, ori Sf. Petru, ce au făcut și au spus ei. Nu ar fi obligatoriu ca el să și creadă în adevărurile teologice respective, dar este util să le cunoască. Apoi, obligativitatea nu ar trebui să sperie pe nimeni. Nu sînt și geometria, ori chimia, ori istoria materii obligatorii de studiu? Argumentul mi se pare slab, deoarece ignoră distincția dintre „religie”, pe de-o parte, și „istoria religiilor” sau cea a „fenomenului religios”, pe de alta. „Religia” nu este doar un corp neutru de cunoștințe și metode, ci e „o confesiune”, adică mărturisirea unei credințe și a unei fidelități anumite. Există numeroase religii și confesiuni, deci numeroase direcții de exprimare a acestei fidelități. A obliga un copil (ori un adult) să participe la un învățămînt religios fără voie nu înseamnă decît a-l determina să se închine ipocrit, ori a-l forța să creadă. Geometria sau chimia sînt științe, fiecare una singură, în felul ei, așa cum este și „istoria religiilor” (n-aș avea vreo obiecție ca aceasta să fie materie obligatorie de studiu), și au un caracter neutru, obiectiv, general-uman. Nu „crezi” în teorema lui Pitagora –

sau, în orice caz, nu în sensul în care crezi în Iisus Hristos sau în Mahomed profetul. Științele constituie materii obligatorii de studiu, fiindcă prin intermediul lor se formează și se cultivă o umanitate generică, rațională, fundamentală. Dimpotrivă, religia, sub una din formele sale, dezvoltă o metafizică aparte, ce cheamă un angajament de conștiință particular, iar orice coerciție este aici dezastruoasă.

Obligativitatea religiei, fie și numai în școala primară, violează, și într-un punct important, caracterul secular al statului. Or, secularismul nu este un „morf”, ci constituie unul dintre pilonii spiritului liberal-democratic. Este semnificativ că, nu demult, pronunțarea rugăciunii în sălile de clasă a fost declarată neconstituțională în Statele Unite. La noi, însă, un fel de competiție generalizată în a te arăta cel mai „anticomunist” cu puțință ne determină să introducem un confesionalism desuet, care îi va face pe mulți tineri să navigheze dificil între ipocrizie și obediență.

Dar cel mai grav mi s-a părut, dintre toate, tăcerea, nepăsarea cu care acest articol din Legea învățământului a fost primit de opinia publică cultivată. Lucrul spune ceva despre fragilitatea reală a angajamentului democratic al multor politicieni, oameni publici, jurnaliști, fie ei și aparținînd sau apropiindu-se de Opoziție. Căci nu poți accepta reculul secularismului, sau confuzia dintre religie și știință, și să te chemi un autentic partizan al societății deschise și pluraliste. Mă tem, de aceea, că mulți la noi sînt „democrați” doar fiindcă „așa se poartă”

acum, după victoria Occidentului în „războiul rece”. Mulți dintre ei cred, peșemne, precum Ion Cristoiu într-un editorial din *Evenimentul zilei* din 26-27 august 1995, că perspectiva asupra istoriei, dar și valorile de civilizație, fiind impuse de victorioșii în războaie, nu au nici o legitimitate în sine. Nazismul și comunismul nu ar fi mai puțin justificabile în principiu decît democrația; au avut doar ghinionul să piardă lupta. Valorile, deci și cele democratice și seculare, rămîn simple conformisme, adaptări la circumstanțe. De ce ar mai fi atunci asemenea persoane scandalizate de îngrădirea libertății de conștiință? De ce s-ar opune ele reinstituționalizării ipocriziei și a obedienței?

În secolul al XVII-lea, Spinoza, o dată excomunicat din comunitatea evreiască, căreia îi aparținea prin naștere, a refuzat să intre, prin botez, în vreuna dintre comunitățile creștine. A trăi în adevărul în care credea în mod personal a fost pentru el mai important decît a se închina unuia dintre zeii impuși de tradițiile colective. De atunci, acest exemplu a inspirat profund gîndirea democratică, liberală, individualistă, seculară, din multe epoci și din multe locuri. Lucru prea puțin semnificativ, s-ar părea, însă, aici și acum!

ANDREI CORNEA

Ipocrizia și obediența

Diversiunea ca profesie

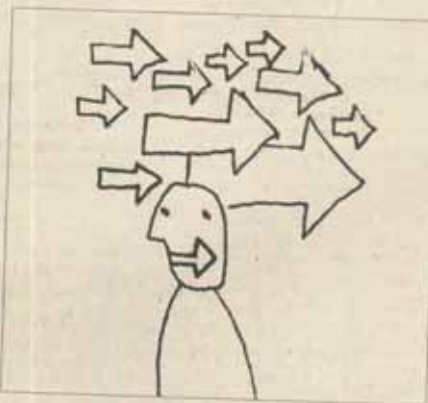
În 12 Iulie 1995, plecând de la lamentabila atacare de către Gheorghe Funar a studiilor de psihologie de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Rectoratul a semnalat în presă că se așteaptă la noi diversiuni. Declarațiile lui Ioan Gavra („Biroul de presă al PUNR”) din august 1995 sînt confirmări de previziuni. Evident, este sub demnitatea noastră să reacționăm mereu la fantasmagoriile grupului. Sintem însă datori să informăm publicul interesat că „declarațiile” sînt pure ticluri ale unor persoane care nu se pot legitima decît fabricînd fărîșuri și incitînd la conflicte.

În ceea ce privește construcția Campusului Gheorgheni, faptele ne obligă să precizăm că PUNR nu a fost implicat. Și inițiativa și realizarea ei aparțin Universității și Ministerului. Administrația Universității „Babeș-Bolyai” lucrează, conform legii, cu administrația de stat, în problemele decisive cu Prefectura și Ministerul Învățămîntului. Menționăm, în trecut, că ministrul Învățămîntului a trebuit să atenționeze în presă că numai în municipiul Cluj-Napoca se percep taxe ridicate pentru terenurile alocate construcțiilor școlare. Oricum, ritmul construcției Campusului este cel permis de legislație, iar întreaga lucrare este coordonată de Universitate și ministrul de resort.

Faptele ne obligă, de asemenea, să precizăm că Facultatea de Științe Economice a pierdut spațiu tocmai ca efect al deciziilor activiștilor PUNR. Și, în acest caz, actele probatorii vorbesc de la sine. Reamplasarea, în orice caz, a facultății este, în principiu, rezolvată — Rectoratul obținînd, pentru aceasta, trei Ordine ale ministrului Învățămîntului — și, în funcție de eforturile Decanatului, poate fi

încheiată curînd.

Activitatea Universității „Babeș-Bolyai” este regizată de legislația în vigoare și direcționată de un patriotism profund, ce se obiectivează în moder-

nizare, reconciliere și integrare europeană. Cine dorește să evalueze vreo acțiune are oricînd date controlabile la dispoziție. Expertizele naționale și internaționale din ultimii ani au arătat că Universitatea clujeană a devenit una din cele mai dinamice, cu cele mai semnificative dezvoltări reale, într-un timp scurt, din țară și din această parte a Europei.

Este adevărat: Universitatea a respins primitivitatea și pretenția a grupului de a controla reuniunile internaționale; ea a respins încercarea grupului de a refaca funestele subordinări față de „organele de partid și de stat”; ea s-a opus naționalismului demagogic, în numele răspunderii intelectuale și civice; ea a modernizat specializările și a încurajat profesionalismul; ea s-a împotrivit presiunii grupului la promovări pe motiv de afiliere politică; ea a dezvoltat pe o scară fără precedent conexiunile internaționale. Este, de asemenea, adevărat: Universitatea nu s-a lăsat instrumentată pentru a genera conflicte interetnice. Ca și la sfîrșitul anilor treizeci, principalele ei forțe intelectuale nu s-au lăsat la merore grupurilor inculte și irresponsabile, pentru care diversiunea este profesia.

Volumul și agresivitatea aberațiilor grupului îl pun, desigur, pe gînduri pe cel ce a sperat în ameliorări și progrese în viața noastră publică. Se trăiesc din nou din delatiune? Iarăși neisprăviți se drăpează cu idealuri așa-zis „naționale”? Această reluare incultă, pînă și nominală, a gălăgioasei agresivități a trușilor naziști este politica la noi? Nu cumva românii au ajuns să plătească enormele costuri ale înlocuirii discuției responsabile cu diversiunea continuă?

În cursul recentelor mondiale de atletism de la Göteborg, comentatorul francez al Eurosport a exclamat la un moment dat: atleta e „din Transilvania, țara vampirilor”. Oare, în efortul de a corecta imaginea răspîdită despre românii, nu ar trebui să spunem pe nume celor care alimentează această imagine? Sintem de părere că disponibilitatea generoasă, comunicată în presă de Catedra de Psihologie a Universității, de a oferi grupului consultanță, psihodiagnostic și terapie, este de luat în serios, cu toată răspunderea.

Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
Cabinetul Rectorului

Săptămîna politică pe scurt

MĂRȚI 22 AUG.

- **Teodor Melescanu la Belgrad**
Ministrul de Externe, Teodor Melescanu, a efectuat o vizită de o zi la Belgrad unde a discutat cu omologul său srb despre modul în care România ar putea sprijini inițiative de pace pentru soluționarea conflictului din fosta Iugoslavie. Melescanu a constat „importanța care se acordă ridicării rapide a embargoului” și a prezentat propuneri pentru acțiuni comune româno-iugoslave după ridicarea embargoului.
- **Ministrul Apărării nu se teme de extinderea conflictului iugoslav**
Ministrul Apărării, Gheorghe Tinca, a prezentat Comisiei de apărare a Camerei Deputaților o evaluare a situației din fosta Iugoslavie. Astfel, se apreciază că respectivul conflict nu va afecta în mod direct țara noastră, în schimb mult mai periculoase sînt manifestările extremiștilor din România, care adesea agită spiritele în mod inutil. „România este pregătită să facă față unui eventual exod de populație”, a mai spus ministrul Apărării.

MIERCURI 23 AUG.

- **CDR pregătește o motiune de cenzură**
Președintele PNL, Mircea Ionescu-Quintus, a anunțat organizarea unei reuniuni la nivel de experți ai partidelor din Convenția Democratică, în vederea inițierii unei motiuni de cenzură. Aceasta ar urma să fie prezentată la începutul sesiunii parlamentare de toamnă și reprezintă „expresia nemulțumirii partidelor din CDR față de politica agricolă a guvernului Văcăroiu”.
- **Corupția costă statul român 2 miliarde USD**
Ministerul de Interne apreciază că fenomenul corupției costă statul român circa 1,5-2 miliarde de dolari anual, mai mult decît orice ajutor internațional obținut de România în ultimii cinci ani. „Corupția are, cu siguranță, o dimensiune politică și socială, fiind o consecință, dar și o cauză a crizei de autoritate și a imobilismului unor funcționari de stat”, consideră ministrul Doru Ioan Tărăcilă.

JOI 24 AUG.

- **Motiunea de cenzură a CDR este aproape gata**
Convenția Democratică s-a întrunit la nivel de experți pentru a discuta conținutul motiunii de cenzură, care va fi introdusă în Parlament la

debutul sesiunii de toamnă și care vizează tragerea la răspundere a guvernului Văcăroiu „pentru starea gravă din agricultură”. Dacă restul partidelor de opoziție din afara CDR nu consideră oportuna introducerea motiunii (PD, PL '93 și PSDR au decis să propună o dezbaterie de urgență pe tema agriculturii), în schimb Partidul Socialist condus de Tudor Măhora a arătat că acceptă această inițiativă.

VINERI 25 AUG.

- **Conferință de presă a ambasadorului american la București**
Conform ambasadorului american la București, Alfred Moses, preconizată vizită a președintelui Ion Iliescu la Washington nu marchează un nou început în relațiile româno-americane sau o nouă inițiativă americană în Europa de Est și nici o schimbare de poziție față de România. Vizita va avea un caracter de lucru. I. Iliescu urmînd să aibă discuții și cu ministrul Apărării, Comerțului și Finanțelor, cu membri ai Congresului, precum și întrevederi cu Banca Mondială și FMI.
- **Géza Jeszensky critică Guvernul român**
Într-o scrisoare deschisă adresată președintelui Ion Iliescu, fostul ministru de Externe ungar, Géza Jeszensky, a acuzat autoritățile române că reiterează la modul efectiv atrocități comise împotriva populației în țara noastră în timpul celui de-al doilea război mondial. Jeszensky a apreciat că recent publicatul volum „Români hăituiți în propria țară”, elaborat de Direcția de Informare a Guvernului, o de natură să dăuneze relațiilor bilaterale româno-ungare.

SÂMBĂȚĂ 26 AUG.

- **România cere ridicarea embargoului iugoslav**
Ministrul de Externe al României, Greciei și Bulgariei, întrunit oficial în localitatea Ioannina, au cerut într-o declarație comună ridicarea embargoului impus de ONU Iugoslaviei: „Sancțiunile trebuie ridicate în paralel cu eforturile de a obține o soluție politică a conflictului”. Referirile la construirea unui pod peste Dunăre, Bulgaria și România nu au reușit să cadă de acord asupra locului în care va fi amplasată construcția.
- **Comisarul OSCE pentru minorități la București**
Înaltul comisar al OSCE pentru minorități, Max van der Stoep, s-a întrunit cu reprezentanți ai UDMR, cu care a discutat despre recent adoptata

LUNI 28 AUG.

Legea a învățămîntului. Liderul UDMR, Mariko Béla, a declarat că în opinia sa demnitarul OSCE este „sincer îngrijorat de consecințele pe care le va avea aplicarea acestei legi asupra minorității maghiare”. Max van der Stoep urmează să se întâlnească și cu reprezentanți ai Guvernului.

- **Nouă întâlniri a partidelor din arcul guvernamental**
Reprezentanți PDSR, PUNR, PRM și PSM s-au întrunit cu premierul Nicolae Văcăroiu, abordînd probleme privind rectificarea bugetului, prioritățile legislative ale viitoarei sesiuni, stadiul privatizării și ordonanțele guvernamentale. Deoarece deficitul bugetar a depășit 2%, s-a decis rectificarea bugetului și deplasarea unor fonduri suplimentare către sectoarele energetice, extractiv și agricultură.
- **CDR a elaborat textul motiunii de cenzură**
Grupul interdepartamental al Convenției Democratice a elaborat textul motiunii de cenzură ce urmează să fie depus la începutul acestei sesiuni. Motiunea acuză politica agricolă a guvernului Văcăroiu, care ar fi responsabil de preluarea insuficiență a recoltei de cereale din acest an, precum și de lipsa măsurilor în vederea achiziționării recoltei de porumb și floarea-soarelui.

- **Conferința de presă a PNȚCD**
Conducerea PNȚCD nu sprijină în totalitate ideea unei candidaturi a lui Ion Rațiu la viitoarele alegeri prezidențiale. În opinia lui Corneliu Coposu, prea multe candidaturi din partea Opoziției ar reprezenta o greșală. Pe de altă parte, aproape 1.000 de membri ai filialei PNȚCD-Vaslui au părăsit partidul, hotărînd să revină la istoricul PNȚ-Lambru.

Rubrică realizată de
MARIAN CHIRIAC

Adevărul literar și artistic, nr. 282

- **Dictionarul Scriitorilor Români**
– „Trăim în plină epocă a dosarelor”
– „Valoarea întregului e mai mare decît suma părților lui”
- **Paul Valéry: Criza spiritului**
- **Céline sau Unde poate duce mania persecuției**
- **Tudor Arghezi și Ion Barbu: o dispută chinologică**
- **Ernst Jünger: „un înțelept într-o lume nebună”**
- **Gala Galaction: Pagini interzise**
- **Mariana Nicolesco la Brăila**

Naționalism și antisemitism

Emisiune realizată de
HORĂȚIU PEPINE și
ADRIAN POP
21 august 1995

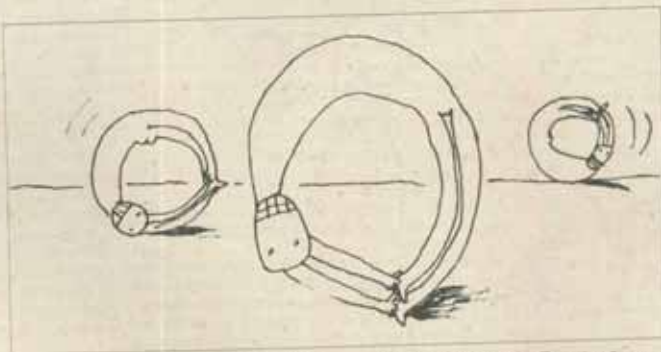
Invitați:
LEON VOLOVICI, cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim
TEODOR BACONSKY, doctor în antropologie
ANDREI OIȘTEANU, scriitor, publicist (etnologie, folclor, antropologie culturală)

Adrian Pop: Vă propun în această seară o temă delicată: „Naționalism și antisemitism”. Alături de mine se află Horațiu Pepine, de la revista „22”, și au răspuns cu bunăvoință invitației noastre Leon Volovici, cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim și autor al unei cărți care a suscitat și continuă să suscite interes și dispute, Teodor Baconsky, doctor în antropologie, și Andrei Oișteanu, scriitor și publicist cu contribuții în domeniul folclorului, etnologiei și antropologiei culturale.*

Horațiu Pepine: Să începem cu o problemă care apare chiar din titlul emisiunii: naționalismul și antisemitismul sînt intim legate, pentru faptul că orice antisemitism a fost profestat, în epoca modernă, în numele naționalismului. Dar pentru că antisemitismul e mai vechi decît naționalismul, întrebarea este dacă putem disocia între naționalism și antisemitism. Dacă putem vorbi despre un naționalism xenofob, care să excludă, așadar, antisemitismul. Domnule Volovici, credeți că putem face această distincție?

Leon Volovici: Nu numai că putem vorbi de naționalism fără antisemitism, dar există destule exemple, inclusiv în istoria României, de mișcări naționaliste în care elementul xenofob este foarte slab sau nu există de loc și în care nu există elementul antisemit, inclusiv în perioada cu care începem discuția, adică perioada dintre cele două războaie. Deci una este, să zicem, naționalismul lui Andrei Șaguna, din Ardeal, care era o ideologie a afirmării drepturilor românilor, și alta este naționalismul în care elementul xenofob este dominant. Din perioada dintre cele două războaie, aș da chiar exemplul lui C. Rădulescu-Motru, filozof și sociolog eminent, care este și un teoretician important al naționalismului și al românismului, cum numește el varianta românească a naționalismului, din care exclude programatic și categoric orice definire a propriei identități prin opoziție și prin negare sau prin afirmarea unui fel de superioritate față de o altă etnie. Ceea ce este adevărat e că, deși era un ideolog eminent, vocea lui nu are, în această perioadă, suficient prestigiu, pentru că ne aflăm într-o perioadă cînd naționalismul este foarte politizat și merge spre extreme.

* *Ideologia naționalistă și „problema evreiască” în România anilor '30*, ed. Humanitas, 1995.

A.P.: În ce măsură dimensiunea antisemită a naționalismului românesc este un produs autohton sau este un produs de import?

Antisemitismul în versiune modernă

L.V.: Antisemitismul, ca ideologie, ține de epoca modernă, pentru că termenul însuși apare pe la 1870 în Germania. E, așadar, un termen creat chiar de grupări radicale antisemite germane, care simt nevoia să dea o denumire nouă antagonismului față de evrei și opoziției la emanciparea lor. România a fost, evident, deschisă și față de această influență, cum erau toate țările acestea din centrul și estul Europei, astfel încît antisemitismul se manifestă, chiar în tensiunile legate de recunoașterea Unirii Principatelor și apoi a Independenței României după războiul de la 1877, tensiuni apărute în confruntarea dintre poziția guvernului român de atunci și presiunile puterilor occidentale, care cereau încetățenirea evreilor din țară.

Andrei Oișteanu

Andrei Oișteanu: După părerea mea, nu numai că n-a fost vorba de o influență, de un import, ci, dimpotrivă, cum spunea dl. Volovici, marile puteri din Europa Centrală și de Vest au făcut presiuni asupra României pentru a deschide drumul emancipării evreilor, care se produsese în Europa de Vest și Centrală după Revoluția franceză, de-a lungul întregului secol al XIX-lea. Și, ca să abordez problema din punct de vedere istoric, Constituția românească din 1866 are celebrul articol 7, care spune că pot deveni cetățeni români numai cei de rit creștin. În felul acesta, toată comunitatea evreiască era automat exclusă. După războiul din 1877, la Congresul de la Berlin, în 1878, s-a spus că independența României nu va fi recunoscută dacă acest articol 7 nu va fi modificat. Pînă la urmă, cu polemici aprinse, atît în presa vremii, cît și, mai ales, în Parlament, articolul 7 a beneficiat doar de o modificare formală. El suna acum cam așa: cei care nu sînt de rit creștin pot fi naturalizați în România, dar conform unui dosar individual. Fiecare dosar trecea printr-un penibil traseu birocratic, iar în final Parlamentul trebuia să voteze un decret-lege pentru fiecare evreu împămîntenit. Astfel că, din 1878 pînă în 1912, din cei 240.000 de evrei din Vechiul Regat, au obținut naturalizarea mai puțin de 5.000, dintre care cca 900 pentru participarea la Războiul de Independență. Deci această emancipare a fost instituită absolut formal. Mai mult decît atît, în această perioadă, neprimind cetățenia română, au trebuit să părăsească țara savanți de talia lui Moses Gaster, Lazăr Șăineanu ș.a.

Rezistența la emanciparea evreilor

A.P.: Dar care au fost mobilurile acestei opoziții față de emanciparea

israeliților?

A.O.: Răspunsul cred că este simplu. De la jumătatea secolului al XIX-lea pînă în 1918, România a intrat într-o mașină a timpului, într-o extrem de accelerată derulare a istoriei. Este celebră ideea lui Blaga că „românii au boicotat istoria”. În schimb, în epoca modernă, după 1848-1856, pînă în 1918 – deci într-o perioadă de doar 60-70 de ani –, România a trecut prin toate fazele. Această accelerare istorică a produs și o creștere exponențială a sentimentului național românesc, care a derapat și în forme de naționalism xenofob.

H.P.: Dacă admitem că antisemitismul nu este doar o simplă specie a xenofobiei, ci este și ceva mai mult decît atît, n-ar trebui să vedem și care sînt resorturile, care sînt motivele antisemitismului, mai ales că el nu apare doar în epoca modernă? Așadar, ce înseamnă, de fapt, să fii antisemit? Cel care spune bancuri cu evrei, de pildă, este sau nu antisemit?

A.O.: Acum, că ați amintit de bancuri, vă spun eu unul. „Antisemit este cel care îl urăște pe evreu mai mult decît trebuie”. Un banc inventat, probabil, de evrei, care, cu cinism, spune că e bine să-i urăști pe evrei, dar pînă la un punct, după care începe antisemitismul.

Teodor Baconsky: Dacă tot e să operăm cu noțiunea de antisemitism, puțin vagă, pentru că are vecinătăți neclare cu xenofobia și cu sovinișmul, trebuie să spunem că, așa cum există mai multe tipuri de naționalism – un naționalism perfect legitim, de la care se poate ajunge pînă la naționalismul nociv, viciat –, așa există și diverse forme de antisemitism, și prima dintre ele pe care o înregistrează istoria, cu excepția citorva paragrafe în care ostilitatea unor istorici români se manifestă față de evrei, este un antisemitism teologic, care așază în centrul lui dezbaterii dintre evrei și creștini cu privire la mesianitatea lui Hristos. Deci, practic, tot Evul Mediu este jalonat de izbucniri antisemite, care, mai ales în Occident, au cîștigat forma popromului, sau a expulzării, care au ca temă această tensiune de ordin spiritual. Evreii au avut toate darurile de la Dumnezeu, au fost poporul ales, acum această elecțiune a trecut asupra Bisericii, care găzduiește noul popor al lui Dumnezeu, și încapăținarea lor de a refuza, în continuare, calitatea mesianică a lui Iisus Hristos li sortește la un soi de damnațiune veșnică. Acest antisemitism teologic este mai degrabă echivalent cu un fel de diabolizare re-

torică a evreului ca personaj generic, deci ca adversar al lui Hristos. Iar adversarul generic al lui Hristos se apropie mai mult sau mai puțin de figura lui Antihrist!

Argumentul economic

Deci, lăsând la o parte acest fond, aproape bimilenar, să spunem că spre epoca modernă antisemitismul capătă alte rațiuni și alte resorturi, cum ar fi, de pildă, cele pur economice. Dl. Oigșteanu amintea adineauri despre faimosul articol 7, în jurul căruia, într-adevăr, s-au purtat foarte multe discuții parlamentare sau de presă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar existența și persistența acestei dezbateri ne arată că, în fond, antisemitismul atribuit elitelor din România secolului al XIX-lea nu trebuie neapărat condamnat în bloc, ca o expresie a urii de rasă, pentru că, dacă ne punem în contextul socio-cultural și istoric al secolului al XIX-lea, constatăm că în această perioadă au avut loc mai multe valuri succesive de imigrare masivă a unei populații evreiești, în special din Galizia, și că s-a pus problema asimilării acestei

Teodor Baconsky

populații. Și aici ajungem la o chestiune importantă, pentru că, să ne aducem aminte, faimoasa răscoală din 1907 a izbucnit pe latitudinile unui arendaș evreu, austriac, Fischer, care deținea în exploatare la ora aceea aproape de două ori teritoriile deținute de Coroana României. Vreau să spun cu asta că, pe fondul absenteismului aristocrației autohtone, prezența aceasta pragmatică și, la un moment dat, cu o mare pondere economică a populației evreiești putea să deranjeze, ținând cont de mentalitățile epocii, așa încât, în fond, chestiunea era de natură pur economică.

L.V.: Cred, în legătură cu cele spuse de dl. Baconsky, că antisemitismul devine relevant, în această perioadă, în momentul în care opoziția la emanciparea evreilor este justificată ideologic, cu argumente fie teologice, fie rasiale, alături pur și simplu xenofobe. Este vorba de o ideologie antisemită – și deci xenofobă –, din momentul în care evreul, indiferent dacă s-a născut în România sau nu (căci nu era vorba numai de valurile de imigranți), nu era considerat pământean cu drepturi egale nici în a treia generație. Antisemitismul apare în mo-

mentul în care această neacceptare a lor, din cauză că sînt străini, și prin urmare primejdioși, începe să fie justificată printr-o teorie. Primul care a încercat o formă coerentă de justificare a fost filozoful Vasile Conta, care era și deputat, cu argumente de ordin rasist, potrivit cărora evreii prin rasă sînt paraziți și nu fac decît rău popoarelor în mijlocul cărora trăiesc.

Structuri ale imaginarului colectiv

A.O.: Aici e interesant de văzut faptul că acuzațiile la adresa evreului, care era prototipul străinului, au fost foarte multe de-a lungul celor două milenii. Prima și cea mai importantă a fost aceea de deicid, deci nu numai disputa în legătură cu mesianismul sau non-mesianismul lui Hristos, ci de-a dreptul acuzarea de ucidere a lui Iisus Hristos. Or, la nivel popular, cum poți să-ți servești mai bine dumnezeul, cum să-l iubești mai tare decît urîndu-i crîșagii?! La un moment dat, în Evul Mediu, incriminarea de deicid n-a mai fost suficient de concretă și de actuală, s-a istoricizat, și atunci s-a impus o altă acuză, mult mai puternică și foarte eficientă: omorul ritual. Se spunea că, în preajma Paștelui, evreii fură un copil creștin, îl omoară și îl folosesc singele în scopuri rituale. Ei bine, o astfel de învinuire era extrem de puternică emoțional și ea declanșa pogromuri sau expulzări. Această acuză a apărut în secolul al XII-lea, în Anglia, deci într-o extremitate a Europei, și s-a deplasat de-a lungul secolelor din vestul în estul continentului, încheindu-se foarte tîrziu, în cealaltă extremitate a Europei. Ultimul proces de omor ritual s-a desfășurat în 1912-1913 la Kiev; este vorba de celebrul caz Beilis. Dar chiar și în perioada interbelică românească găsim acuzații de acest tip la savanți de talia lui N. Păulescu. Însă la începutul secolului al XX-lea, această învinuire nu mai era nici ea credibilă și puternică, și atunci s-a inventat o alta, care funcționează pînă în ziua de azi, și a nume conspirația iudeo-masonică pentru conducerea lumii; vezi celebrele Protocoale ale înțelepților Sionului – un fals datorat Ohranei țariste.

Telefon: Mă numesc Marinescu Nicolae. Aș dori să pun invitațiilor dvs. două întrebări. Prima ar fi următoarea: poporul român este un popor tolerant sau este un popor antisemit? A doua întrebare: cîți evrei avem în conducerea statului nostru și cîți români avem în conducerea statului Israel?

A.O.: Cred că, în general, cu toate că noi înșine folosim aici termeni generalizanți și globalizanți, trebuie, din capul locului, să spunem că ar trebui să ne ferim de ei, dar limbajul nu ne prea ajută în această privință. Orice globalizare este inoperantă și doar aproximează un adevăr. De aceea, nu se poate spune despre un popor nici că este antisemit, nici că este tolerant.

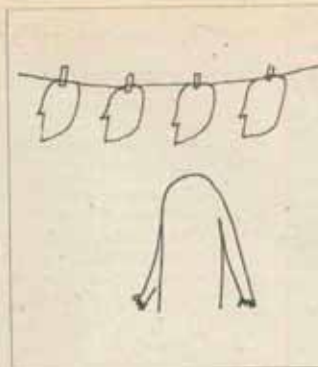
A.P.: Cu condiția să facem o distincție necesară: să vorbim despre atitudinile antisemite la nivelul masei populare sau la nivelul elitei politice și cred că majoritatea atitudinilor de ordin antisemit s-au produs la nivelul

elitei politice.

H.P.: Dacă ne gândim la răscoala de la 1907, pe care a evocat-o dl. Baconsky, avem de-a face, evident, cu niște reacții la nivelul maselor populare!

A.O.: După părerea mea, există, din rațiuni religioase, o formă de antisemitism pasiv și latent la nivel popular, care, la un moment dat, ar putea fi, și citeodată chiar a fost, activată, amorsată și trecută din zona inconștientului colectiv în zona conștientului colectiv. Lucrul acesta aproape nu s-a întîmplat în Evul Mediu românesc, tocmai datorită unei probabile toleranțe a poporului român, și în jurul acestei probleme s-au purtat nenumărate discuții. S-a ajuns la afirmarea unei „proverbiale toleranțe românești”. Cert este că au existat mai multe teorii în această privință. De la B.P. Hasdeu pînă la Mircea Eliade s-a vorbit insistent despre toleranța românilor, care însă nu poate fi abordată în termeni globalizanți și abstracți. Dacă revenim la mai concretele condiționări istorice, să amintim, de exemplu, că Ioan Petru Culianu pune această toleranță pe seama unei slabe autorități politice în Țările Române și a unei slabe organizări a Bisericii în Evul Mediu. Eu aș adăuga faptul că forma populară, folclorică de creștinism care a funcționat în România nu a fost foarte dogmatică – și, ca atare, nu a fost exclusivistă și nici intolerantă față de alte confesii.

T.B.: Spre deosebire de Ioan Petru Culianu, pe care-l cita dl. Oigșteanu, eu aș zice că dacă Țările Române nu au fost violente antisemite în perioada medievală, nu este pentru că Biserica era prea slabă, ci pentru că era ortodoxă și mi se pare că în acest Orient, în care au germinat toate ereziile, facțiunile religioase, în care Bizanțul a știut să integreze pașnic minoritățile de toată mîna, am profitat și noi

de această tradiție și cred că, nu se poate reproșa ortodoxiei, așa cum se poate reproșa creștinismului occidental, o anumită duritate închizitorială la adresa comunităților evreiești. Pe de altă parte, mi se pare că, după două milenii de dispute, și creștinii s-au maturizat suficient. În ultimii 20 de ani, chiar și Roma a dat (după Conciliul Vatican II) semne în sensul acesta, pentru că apropierea de care vorbești și respectul sincer, nu respectul ipocrit, între cele două lumi, care sînt în fond lumi apropiate prin monoteism, s-a poată deveni o realitate de fiecare zi.

Semnificația toleranței

L.V.: În primul rînd, o afirmație de tipul acesta, „poporul român este antisemit sau nu este antisemit”, nu are nici o semnificație, pentru că e vorba de un concept abstract, așa zice metafizic. Noi ne referim la societatea românească în diferite perioade, deci

Leon Volovici

afirmațiile de acest tip, fie flatante, fie ostile, practic nu au nici o valoare. În privința toleranței, putem spune că toleranța românilor, de-a lungul istoriei, față de alte minorități, față de alte grupuri religioase este o realitate, atîta doar că, în același timp, această idee a toleranței a devenit cu vremea un clișeu și un fel de slogan foarte exploatat și în perioada actuală. Cu atît mai mult într-o societate democratică, în care este vorba de cetățeni egali, ideea de toleranță nu mai are nici o semnificație, pentru că nu există unul care tolerează și altul care este tolerat. Toți sînt egali în fața legii. Din acest punct de vedere, nu e relevantă chestiunea, întrucît într-o societate civilă, normală, spre care tind și România, nu are absolut nici o semnificație de ce origine este un om politic sau altul, atîta timp cît el nu este în acest post în numele unei anumite etnii, ci pentru că a fost ales de cetățenii țării, români sau ne-români. Nimeni n-a observat cu adevărat în Franța, în afară de extremiști, că, după război, francezii au avut cîțiva prim-miniștri evrei! Dar Franța nu a devenit în felul acesta o țară evreiască! Deci nu știu cîți evrei sînt în viața politică românească actuală. De asemenea, nu știu exact dacă dintre cei care sînt astăzi la conducerea Israelului sînt la origine ne-evrei care s-au convertit. Nimeni nu controlează, pentru că e vorba de o societate de oameni egali în fața legii, așa cum sper că este și societatea românească.

H.P.: Cele două întrebări pe care le-a pus telespectatorul nostru ascund de fapt un sentiment de frustrare, pe care nu-l formulează explicit. Și anume, cred că identifice aici sentimentul că se practică un soi de culpabilizare excesivă dintr-o, să spunem așa, perspectivă filosemită. Credeți că există teme în această opinie?

L.V.: După părerea mea, „culpabilizarea” poporului român e un concept din noua limbă de lemn care s-a creat în publicistica românească. Acest

Continuare în pagina 8

(Urmare din pagina 7)

cuvînt înlocuiește un alt element din limba de lemn din perioada ceaușistă. Orice examinare critică a situației din România, în special de către românii aflați în emigrație sau de către observatorii străini, era taxată drept „defărmare a poporului român”. Acum se spune „culpabilizarea poporului român”. Nimeni, dintre cei care își exprimă în mod coerent gândurile, nu culpabilizează poporul român. Nu despre asta e vorba, dar este folosită această expresie pentru a împiedica o examinare critică a istoriei României și a „miturilor” naționale.

Reversul medaliei

T.B.: Aș relua ce se spunea adineaori despre obișnuința de a învinovați în bloc popoare care au fost simpli martori sau au fost active în ceea ce se cheamă Holocaust. Eu am avut ocazia să trăiesc mai mulți ani în Occident și pot să mărturisesc, dintr-un punct de vedere personal, că am constatat, într-adevăr, un anume exces, de multe ori retoric, de cele mai multe ori mediatic. În jurul tragediei reprezentate de Holocaust. Și dacă vrem să moderăm, să temperăm și, la vremea noastră, să depășim realitatea antisemitismului, trebuie să demonțăm și mecanismul acesta. Există adică ceea ce s-ar putea numi un fel de „exclusivism al victimelor”, care, în discursul autorităților politice sau intelectuale ale Israelului contemporan, capătă proporțiile unui soi de obiect metafizic. Or, retorica filosemită pare să monopolizeze suferința acumulată în urma unui genocid, absolutizînd-o, în detrimentul explicit sau implicit al altor popoare, care, la rîndul lor, în perioada comunistă și pe jumătate din întinderea planetei, au suferit atrocități cel puțin comparabile, dacă nu și mai grave de altfel, deși este absurd să faci ierarhii în suferința provocată de o imensă traumă colectivă. Mi se pare că această culpabilizare retroactivă și insistență a unor națiuni care se fac vinovate de Holocaust preia, în fond, logica antisemitismului, care, de 2.000 de ani, le reproșează evreilor așa-numitul deciz. Atunci cînd eu cer, de exemplu, poporului german să continue, după 50 de ani, să-și ceară scuze pentru Holocaust, deși generațiile s-au schimbat, mentalitățile au evoluat, limbajul politic este cu totul altul, nu fac decît să cad în exact același tip de logică pe care o folosește antisemitismul. Deci cred că aici e nevoie de o mai bună înțelegere, nu numai între intelectuali, pentru că asta este foarte simplu de realizat, dar între evrei ca popor și, pînă la urmă, lumea creștină, pentru că în termenii aceștia se pune ecuația unui dialog, deopotrivă posibil și desirabil.

L.V.: Cunoscut destul de bine ceea ce se scrie în Occident despre Holocaust și despre vinovății și recunosc că nu am înțeles nicăieri, în nici un studiu serios, acuzații aduse unui popor în legătură cu Holocaustul, acuzații în celor antisemite. Aș spune, ca să formulez pe scurt, că vinovăția pentru o crimă și răspunderea pentru ea o are cel care o comite și cel care a ordonat comiterea ei. Vinovăția nu trece de la o generație la alta. Este

individuală sau aparține unei societăți care a adus, ca în cazul Germaniei, un regim de tip nazist. Dar dacă vinovăția nu se transmite, responsabilitatea morală trece de la o generație la alta, pentru că altfel un popor uită aceste fapte din trecutul lui și riscă să le repete. Deci există o responsabilitate colectivă și mi se pare un fenomen normal că în Germania este chiar cultivată responsabilitatea morală pentru Holocaust.

Naționalismul ca patriotism militant

T.B.: Vreau să adaug ceva la cele spuse la începutul emisiunii. Și anume că nu-i obligatoriu să punem în conjuncție naționalismul și antisemitismul, pentru că e clar, de pildă, că, în majoritatea democrațiilor occidentale contemporane, există o formă de naționalism bun, să-i zicem temperat, care se exprimă în chipul cel mai firesc, printr-o politică de integrare a străinilor sau de asimilare a lor. E clar că lucrul acesta e valabil și în SUA, unde, de orice origine etnică ai fi, trebuie să devii un bun american, și în Anglia, și în Germania ș.a.m.d.

A.P.: V-aș ruga să precizați care este limita naționalismului. De unde începe cel „rău”?

T.B.: În cazul nostru, naționalismul bun e pentru români și nu e împotriva nimănui. Asta-i tot. El își dorește să cultive sentimentul iubirii față de România într-o formă care să devină militantă. Antropologii numesc asta o perspectivă etnocentrică, de care nici ei, în momentul în care își fac anchetele - și sint oameni cu multă subtilitate intelectuală - nu roșesc să se debaraseze. Altfel spus, în România nu poți să privești realitatea altfel decît din unghi românesc. Așa cum în Germania nu poți cu adevărat s-o privești altfel, decît din unghi german.

A.O.: Nu pot fi de acord. Tot din punct de vedere antropologic, mi se pare greșit a pune problema în termenii etnocentrici, pentru că este deja primul pas spre derivatele naționalismului xenofob. De la etnocentrism, care este primul pas, nu mai este decît un alt pas pînă la etnocrație, iar de la etnocrație nu mai e nici un pas pînă la xenofobie și la toate celelalte rele pe care le anatimizăm astăzi.

T.B.: Dar credeți că, de pildă, în „Tropice triste”, Claude Lévy-Strauss, care este cel mai mare antropolog francez al secolului acesta, și evreu de origine, scapă de o formă mentis franceză? Oricît ar fi de inteligent, oricît s-ar distanța, el nu poate scăpa de suma complexă a acelor experiențe care au făcut din el un francez.

A.O.: Atîta timp cît coordonatele culturale franceze, române și evreiești sînt topite în background-ul meu cultural, totul este bine, dar cînd ideologizez și pun în centru coordonatele mele etnice și cînd propovăduiesc o atare doctrină, din clipa aceea devine primejdia.

Pagini realizate de HORATIU PEPINE

ANUNȚ UMANITAR

Colegii și prietenii cunoscutului prozator MIRCEA NEDELCIU fac un apel public pentru salvarea sa. Amenințat de o maladie neiertătoare, Mircea Nedelciu trebuie supus unei autogrefe de măduvă osoasă cu mari șanse de reușită. Costurile operației, care nu se poate realiza decît în străinătate, sînt foarte ridicate. Deocamdată, din lipsă de fonduri Ministerul Sănătății nu a putut acoperi decît o parte din aceste costuri. Pentru acoperirea lor integrală, ne adresăm pe această cale iubitorilor scrisului lui Mircea Nedelciu și ai literaturii, rugîndu-i să deponă sume de bani în conturile deschise în acest scop la BANKCOOP, Filiala Rosetti, București, cu numerele:

- în lei: 40.25.12.70.64.27
- în USD: 40.25.12.70.840
- în DM: 40.25.12.70.280

Licitație de sprijin pentru salvarea lui Mircea Nedelciu

Unul dintre cei mai valoroși scriitori contemporani are nevoie urgentă de sprijin și de solidaritatea noastră, a tuturor. În continuarea apelurilor publice pentru salvarea vieții lui Mircea Nedelciu, bolnav de o maladie gravă și în prezent internat la o clinică din Franța, un grup de scriitori și artiști plastici a luat inițiativa unei licitații de sprijin.

Fondurile obținute cu această ocazie vor fi vîrșate în contul pentru acoperirea financiară a operației de autogrefă de măduvă osoasă la care Mircea Nedelciu va fi supus în această toamnă. Operația este extrem de costisitoare (80.000 de dolari), dar ea are mari șanse de reușită.

Artiștii plastici și scriitorii, intelectuali care doresc să vină în ajutorul lui Mircea Nedelciu prin donațiile lor de lucrări de artă și manuscrise pot obține mai multe detalii de la Ion Dumitriu (tel. 01/6599821 sau 01/6507823), Viorel Grimalachi (tel. 01/6504726), Gheorghe Crăciun (tel. 068/164284), Ion Bogdan Leher (tel. 01/2101468 sau 01/2101558) și Miru Nedelciu (tel. 01/3129646 sau 01/6595396).

Licitația va avea loc în luna septembrie la Muzeul Literaturii Române din București (B-dul Dacia, nr. 12, sector 1, cod 71116; tel. 01/6503395)

REVISTA PREȘI

Săptămîna de hirtie

• De data aceasta vom lăsa să vorbească presa despre presă. • Asta pentru că au apărut semnale că... vine frigul, după cum zice Cristian Tudor Popescu în *Adevărul* (nr. 1649): „Un frig care nu este al acestei toamne, ci al următoarei, toamna electorală a lui '96. Inceat, dar implacabil, ceva se schimbă în peisajul mediatic românesc. În privința televiziunii, lucrurile sînt deja lămurite: toate segmentele televizuale care contează, fie particulare, fie de stat, se află în clipa de față sub control. Cu Radio România nu sînt probleme, iar posturile particulare de radio nu contează. Mai rămîne presa scrisă. Lipsită de aria de răsplîndire a televiziunii, aceasta mai poate totuși să deranjeze prin câteva zăbrele nealiniate, citeva condeie de calibru și încăpăținarea acestora de a scormoni felurite afaceri arit murositoare. Cum e bine ca surprizele să fie excluse sau măcar diminuate pe cît posibil, operațiunea de „curățire” a fost declanșată și în această zonă, după toate regulile artei”. • Un exemplu elocvent în acest sens a fost oferit chiar de foaia ce crede că exprimă *Vocă României* (nr. 527). • Pe manșeta scris cu albine: „Va fi inculpată pentru înșelăciune conducerea României libere?”, iar pe două pagini mari sînt republicate materiale apărute în Azi prin iunie 1990. • Condamnînd cu aprigă minie, proletară modul în care s-a privatizat România liberă, noul redactor-șef al semi-bulinei roșii, D.D. Rujan, se strîpștește din rărunchi, desigur cu substrat politic: „Oricît de -ceaușiste- puteau fi socotite legile după

Revoluție, falsul, uzul de fals, înșelăciunea sînt infracțiuni clare pentru care se intră la pușcărie și în Papua Guineea (...). Așa s-a întîmplat că în vreme ce Președintele Iliescu era (și este!) zilnic subiectul preferat al colomnilor băcăniste, „Petrică-Făt Frumos” și grăsuliuul său secund, Adrian Severin, se bucurau - și sînt prezentați așa în continuare! - de imaginea unor „europeni luminați”. • D.D. Rujan are dreptul la propriul stil (fie el chinuit, cu accente ce se vor de pamflețar), să critice și chiar să îmbălozeze ce mîini poartă. • Dar de aici pînă a transforma un ziar ce apare cu bani publici într-o „gazetă de perete” ce îndeamnă la condamnarea adversarilor politici și în care colegii de breasla sînt numiți „bahalere”, „gazetar de pripas”, „potăie coltoasă” etc. e totuși cale lungă. • Și, în cele din urmă, un alt semnal de alarmă tras de Ion Cristoiu în *Evenimentul zilei* (nr. 965) asupra „pericolului reprezentat de patronii bișnitați, de cei ce confundă gazetăria cu o afacere cu peste patred și pe jurnalist cu o tîrfa de Turcia”. • O singură satisfacție rămîne: „Cînd sînt arestați preventiv (pentru că toți țopirlanii îmbogății peste noapte au undeva dosarul pregătit pentru a fi bchiși în cazul în care nu mai cotizează), nevestele și avocații lor vin și se smiorcăie pe la uşile jurnalelor. E momentul în care țopirlanii descoperă cît de importantă e presa cu adevărat independentă! Numai că e totdeauna prea tîrziu!” •

MARIAN CHIRIAC

FILIP FLORIAN

Justiția e în altă parte

Cazul Crăiniceanu - Frumușanu

Au trecut patru ani de la uciderea Auricăi Crăiniceanu și a lui Andrei Frumușanu, spectatori întâmplători la asaltul minerilor asupra Palatului Victoria din 25 septembrie '91. Formularea de către Parchetul Militar Teritorial București a rechizitoriului prin care maiorul SPP Gabor Vasile Dorel este acuzat de „săvârșirea infracțiunii de omor deosebit de grav” pune Justiția română într-o situație de normalitate atipică. Normalitate, pentru că unei simple propoziții – „Nimeni nu este mai presus de lege” (Constituția României, articolul 16) – i se acordă, la prima vedere, prețuirea care i se cuvine. Atipică, fiindcă, în anii regimului Iliescu, prevederea constituțională citată a fost mai mereu ignorată, disprețuită, ridiculizată. Așa

cum deține monopolul tutunului, statul a luat sub tutelă și noțiunea de adevăr. Dosarele Revoluției, atrocitățile comise de mineri în iunie '90, implicarea demnitarilor în afaceri murdare și crizele naționalist-extremiste ale unor personaje din tabăra Puterii sînt cîteva teme tabu pentru procurori și judecători. Într-un asemenea decor, care obligă Justiția să funcționeze în registrul operetei, învinuirea de crimă a unui ofițer superior al Serviciului de Protecție și Pază e departe de a fi un fapt banal. Mai ales că s-a consumat energia nemăsurată pentru ca dosarul întocmit maiorului SPP Gabor Vasile Dorel să se alăture alțor altora, care zac în dulapuri, uitate, sub straturi groase de praf.

Cu stupoare, doi nevinovați au trecut pe lumea cealaltă

În seara zilei de 25 septembrie 1991, abia asoită în Piața Victoriei, alături de soțul său, Aurica Crăiniceanu a fost lovită de un cartuș ciudat, mult mai lent decît un glonț, cu o traiectorie ușor șerpuită, însoțit de un fum albicios. Era ora 18.20, iar femeia se afla aproape de gura de metrou din capătul bulevardului Ana Ipătescu, la piciorul unui bloc aflat în construcție, cu sigla TAROM pe fațadă. Jumătate de oră mai tîrziu, Andrei Frumușanu era izbit de un cartuș identic, în vreme ce părăsea șantierul din zonă, după ce se spălase la o cișmea din vecinătatea blocului. Muncitorii Aurica Crăiniceanu avea să moară a doua zi, la Spitalul Municipal, iar studentul Andrei Frumușanu și-a găsit sfîrșitul pe drumul dintre Piața Victoriei și Spitalul de Urgență, la scurt timp

doi a tras cu premeditare în mulțime, fără posibilitatea de a-și alege ținta, deoarece acest tip de armament este lipsit de precizie. Numai destinul a îndreptat cartușele către Aurica Crăiniceanu și Andrei Frumușanu. În aceeași zi în care Ion Iliescu reușea să se descotorosească de tot mai incomodul premier Petre Roman, doi nevinovați treceau cu stupoare pe lumea cealaltă.

Palatul Cotroceni a reacționat nevrotic la incriminarea SPP

Fiind vorba de uciderea prin împușcare a două persoane, Procuratura s-a putut închide ochii. După două săptămîni de la omorîrea Auricăi Crăiniceanu și a lui Andrei Frumușanu, mai precis în ziua de 10 octombrie 1991, Parchetul Municipiului București și-a declinat competența și a transferat cazul, spre instrumentare, Parchetului Militar Teritorial București. Aici, dosarul a fost incredintat unui procuror tînăr, căpitanul Gheorghe Surdescu, care părăsise avocatura de scurtă vreme. E greu de crezut că atunci cînd s-a luat această decizie nu s-a contat pe lipsa de experiență a lui Surdescu, în speranța intrării investigațiilor pe linie moartă. În definitiv, cum putea fi îngropat mai simplu cazul Crăiniceanu-Frumușanu, decît lăsîndu-l pe mîna unui novice? Faptul că asupra căpitanului magistrat nu s-au exercitat nici un fel de presiuni în primele luni ale anchetei dovedește că mai marii instituției s-au îndoit că eforturile sale vor conduce la vreo concluzie. Prin urmare, procurorul Surdescu a putut lucra în liniște. După nici 4 luni, deși nu deținea toate probele necesare, știa cu certitudine structura militară căreia îi aparține ucigașul și, dintr-un grup de trei suspecți, intuise cine este criminalul. În acel moment, mediatierea neașteptată a unor date confidențiale a schimbat cursul anchetei. Pe 4 februarie 1992, trei mari cotidiene bucureștene publicau o știre A.M. Press, în care – făcîndu-se trimitere la surse din cadrul Comisiei parlamentare care cerceta evenimentele din septembrie '91 – se afirma că Aurica Crăiniceanu și Andrei Frumușanu au fost uciși de un ofițer al Unității Speciale de Pază și Protocol (actualul Serviciu de Protecție și Pază). Apariția acestei știri a provocat o adevărată isterie la Palatul Cotroceni. Instituția prezidențială a retras imediat acreditarea agenției A.M.

Press, iar purtătorul de cuvînt al SPP, locotenent-colonelul Ioan Mișa, a primit în dar un spațiu de un sfert de ceas la emisiunea „Actualități” a Televiziunii Române. Alături de o nemărginită indignare, Mișa a etalat și o artă a dezinformării fără cusur. Între altele, el a declarat că Serviciul de Protecție și Pază e departe de a fi un fapt banal. Mai ales că s-a consumat energia nemăsurată pentru ca dosarul întocmit maiorului SPP Gabor Vasile Dorel să se alăture alțor altora, care zac în dulapuri, uitate, sub straturi groase de praf.

Scene de iluzionism, cu ofițeri de la Serviciul de Protecție și Pază

Simțîndu-se vizat, Serviciul de Protecție și Pază a adoptat tehnica ariciului. A scos țepii, iar în jurul maiorului SPP Gabor Vasile Dorel s-a țesut o pînză grosă, ce s-a dorit impenetrabilă. Mai întîi, SPP a comunicat Parchetului că nu deține pistoale de semnalizare cu calibrul de 26 mm și nici muniția aferentă. Apoi, a recunoscut că posedă în depozite acest tip de armament, dar a prutins că stocurile sînt sigilate, nefiind vreodată folosite. Mai mult chiar, deși niciodată angajații SPP nu participaseră la trageri de pregătire cu pistoale de semnalizare calibrul 26 mm, în zilele de 28 octombrie, 3, 4 și 7 noiembrie 1991 au fost organizate asemenea exerciții. Scopul acestei manevre a fost unul singur: acoperirea scriptică a muniției folosite pe 25 septembrie '91, în Piața Victoriei, a cărei absență din depozite nu putea fi justificată. Pentru trucarea situației cartușelor reactive de 26 mm, similare celor cu care au fost împușcați Aurica Crăiniceanu și Andrei Frumușanu, maiorul SPP Constantin Marian a fost trimis în judecată, sub acuzația de fals intelectual, uz de fals și favorizarea infractorului. Nu doar acest ofițer a încercat, însă, să-și pună la adăpost pe maiorul Gabor Vasile Dorel, considerat de procurorul Surdescu autorul cert al crimei. Generalul Dumitru Iliescu, directorul SPP, a refuzat cu încăpăținare să se prezinte la Parchet, ori de cîte ori a fost chemat pentru audiere. Numeroși alți ofițeri, cu grade varînd de la locotenent la colonel, au dat declarații contradictorii, asupra cărora au revenit foarte des, căutînd să demostreze că maiorul Gabor nu se afla la etajul doi al Pala-

tului Victoria în intervalul în care Crăiniceanu și Frumușanu au fost împușcați. Pe deasupra, somat de Parchetul Militar Teritorial București, la data de 22 iulie 1992, să indice ce armament a avut în dotare maiorul Gabor în ziua crimei, SPP a răspuns cu doi ani întîrziere, la 28 aprilie 1994, că „nu se poate reconstitui cu certitudine modul de echipare și dotare la data respectivă”. Și de ce nu era posibil acest lucru? Pentru că – se spune tot în răspunsul SPP – pe 3 noiembrie '92 o comisie „a procedat la verificarea și distrugerea mai multor documente și materiale, printre care și ordinul pentru alarmă, registrul armament, registrul așnotări, caiet note telefonice”. Interesant este că documentele au fost distruse la trei luni și jumătate după expedierea solicitării de către Parchet. Există, de asemenea, dovezi privitoare la încercările unor ofițeri SPP de a-l convinge pe unii marturi-cheie să-și modifice depozitiile. Modul în care această instituție s-a identificat cu persoana maiorului Gabor Vasile Dorel reiese și din amenințările lansate la adresa procurorilor, pentru a fi evitată arestarea preventivă a ofițerului. Nu întâmplător, numele celui care pare a fi asasinul Auricăi Crăiniceanu și al lui Andrei Frumușanu a fost lăsat să se scurgă către presă, cu mult înainte de întocmirea rechizitoriului.

Românii pot fi și egali în fața legii

Procesul intentat maiorului SPP Gabor Vasile Dorel se poate întinde de-a lungul mai multor ani de zile. Completul de judecată poate fi revocat, avocatul apărării poate cere noi și noi termene pentru administrarea de probe ineditate ori pentru audierea unor martori suplimentari, rechizitoriul poate fi trimis la Parchet, spre completare. Doar aducerea în sala de tribunal a celor peste 100 de martori nominalizați de Parchet va necesita foarte mult timp. Justiția se află în fața unui test extrem de important, de care depinde, măcar în parte, credibilitatea sa. Obstrucționarea uneori chiar din interiorul instituției pe care o reprezintă, procurorul Gheorghe Surdescu a demonstrat că în România egalitatea cetățenilor în fața legii poate fi respectată. Serviciul de Protecție și Pază, dimpotrivă, a dovedit că alungași unei structuri politienestice de temut nu se pot împăca cu ideea că sînt chemați să dea seceala pentru propriile fapte. Convingerea ofițerilor SPP că fac parte din restrînsa categorie a cetățenilor de rangul întîi a putut duce la instaurarea unui adevărat cult al minciunii și al intimidării muritorilor de rînd. În mod normal, Consiliul Suprem de Apărare a Țării ar fi dator să provoace un cutremur în interiorul SPP, după ce această instituție a sabotat permanent ancheta Parchetului Militar. Acest lucru, de bună seamă, nu se va petrece. În rest, doi oameni în vîrstă, părinții lui Andrei Frumușanu, un bărbat tînăr, soțul Auricăi Crăiniceanu și copiii acesteia, așteaptă să se facă dreptate. O noțiune nu întotdeauna abstractă.

după ce fusese rănit. Cei doi au fost împușcați într-un moment în care luptele de stradă, dintre minerii Văii Jiului și trupele care apărau sediul Guvernului atinseseră apogeul, dar undeva departe de teatrul de război. Simpli privitori, Aurica Crăiniceanu și Andrei Frumușanu au avut nimic în comun cu cea de-a patra minieră, cea care avea să ducă la căderea Cabinetului Roman. Pe 25 septembrie '91, la ora 17, Palatul Victoria fusese declarat obiectiv militar, dar uzul de armă nu primise autorizare, fiind îngăduite doar mijloacele de luptă corp la corp și muniția iritant-lacrimogenă. În plus, cu pistolul de semnalizare de 26 mm, tirul la un unghi mai mic de 45 de grade este interzis de toate regulamentele și convențiile militare. Persoana care i-a ucis pe cei

DAVID B. FUNDERBURK

O vedere pozitivă asupra României și românilor

În vreme ce Guvernul României a avut uneori parte de presă proastă în Statele Unite, din cauza tranziției lente spre democrație și privatizare, din cauza alegerilor și a mass-media, doar parțial liberă, poporul român merita recunoaștere pentru îndelungata lui suferință, pentru luptele și contribuțiile sale. În această seară, doresc să aduc un tribut poporului român.

Peste un milion de români trăiesc în Europa Occidentală, în America de Nord și de Sud, în Australia și Noua Zeelandă. Ei au dobândit un nume în diverse domenii, unii câștigând Premiul Nobel. Mama unui coleg al meu din Congresul Statelor Unite, Martin Hoke, este româncă. Aproape o jumătate de milion de cetățeni originari din România s-au stabilit în America și trăiesc în toate statele americane. Un român, dr. Nicholas Dima, a fost consultantul meu în pregătirea acestei schițe istorice. Un erou

David B. Funderburk

român, care a fost închis 16 ani din cauza credinței sale religioase, părintele Calciu, se află astăzi aici, printre noi. Există localități românești în Carolina de Nord și români care trăiesc la Durham, Buies Creek, Roanoke Rapids și în alte orașe din Districtul 2. Universitatea Duke desfășoară un program „Duke pentru România”, la multe din universitățile noastre veți găsi profesori și studenți din România.

Aici, în Occident, noi toți datorăm recunoștință poporului României, care a asigurat o zonă-tampon de apărare a Europei civilizate împotriva harbarilor. Românii au contribuit la protecția civilizației vest-europene față de riscul distrugerii.

În România și în țara vecină, Republica Moldova, fosta Basarabie, trăiesc astăzi aproximativ 25 milioane de români. Descendenții ai dacilor, unul dintre cele mai vechi popoare ale Europei, românii își au rădăcinile lingvistice la Roma (de unde numele de România), au profunde afinități culturale cu Occidentul și o admirație de nezdruccinat față de America.

Țara a intrat sub influența romanilor cu aproape 2.000 de ani în urmă.

De la romani, populația locală a preluat limba, cultura și identitatea. Atunci când militarii romani s-au retras din Dacia, în secolul al III-lea, locuitorii țării au rămas și au supraviețuit ca agricultori și păstori, mai ales în jurul arcului carpatin.

În vreme ce cultura și limba i-a legat pe români de Occident, poziția țării lor și adoptarea Bisericii Ortodoxe de Răsărit i-a apropiat de Est.

Așezarea României, istoria ei singulară au dus la formarea unor tradiții bogate și a unei minunate culturi. Românii au decantat un folclor desăvârșit, o muzică populară fascinantă și au devenit unul dintre popoarele cele mai prietenoase și ospitaliere din Europa. Din păcate, așezarea geopolitică a României a pricinuit multă suferință poporului.

Ungurii au venit în Europa Centrală în cursul secolului al IX-lea. Ei s-au instalat pe teritoriul Ungariei de azi și au început să se deplaseze spre est, către Transilvania – considerată leagănul civilizației românești – între secolele al IX-lea și al XIII-lea.

Cei mai mulți români din Transilvania au rămas pe pământul lor strămoșesc, iar unii dintre ei au trecut Munții Carpați, s-au unit cu frații lor și au întemeiat, la începutul secolului al XIV-lea, Țara Românească, spre sud, și, la mijlocul aceluiași secol, Moldova, spre răsărit. În Evul Mediu, cele două principate au reprezentat cele mai importante centre de cultură și politică românească. Pe când Moldova fortifica Nistrul, apărând țara de tătari, Țara Românească purta o serie întreagă de războaie de apărare împotriva turcilor otomani. În cele din urmă, ambele principate au fost silite totuși să semneze tratate speciale cu turcii și să le plătească tribut, pentru a-și menține integritatea.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, Rusia țaristă și-a început expansiunea spre Balcani. Pretinzând că-i eliberează pe creștini de turci, țării urmăreau de fapt să ajungă la Constantinopol și la Marea Mediterană. După războiul împotriva Turciei, în 1812, Rusia și-a anexat partea de est a Moldovei, teritoriul care a fost de mai multe ori trecut de la România și Rusia și invers.

În 1859, Țara Românească și Moldova s-au unit, formând România, iar țara a devenit un magnet pentru toți românii. În timpul primului război mondial, România s-a aliat cu prietenii ei tradiționali și a luptat împotriva Puterilor Centrale. În 1918, Transilvania, care la vremea aceea era anexată de către Ungaria, nordul Moldovei (Bucovina), care era sub putere austriacă, și Moldova de Est (Basarabia), aflată sub stăpânirea Rusiei, s-au unit cu România. În sfârșit, România devenea o națiune modernă, gata să-și reclame locul cuvenit într-o Europă nouă.

În perioada interbelică, România a făcut eforturi în construirea democrației și modernizarea economiei. Totuși, dezvoltarea comunismului și fascismului a curmat stabilitatea și

speranțele pentru un viitor mai bun în întreaga zonă est-europeană. În urma pactului nazisto-sovietic de la 1940, URSS a invadat România și a anexat din nou Basarabia, ca și Bucovina – cea din urmă, pentru prima dată. În scopul de a-și recâștiga teritoriile, în anul următor România se alia cu Germania în atacul împotriva Rusiei.

La sfârșitul războiului, România a fost ocupată de Uniunea Sovietică, fapt care a adus epoca cea mai neagră din istoria nației. România, cu mai puțini comuniști proprii decât celelalte țări din zonă, a suferit poate mai mult decât oricare altă țară a lagărului comunist. Încă nu s-a devaluit și nu s-a expus în întregime istoria mizeriei, gulagurilor, morții și distrugerii aduse de comunism. Din fericire, ce a fost mai rău în era comunistă s-a sfârșit în decembrie 1989. Au urmat multe schimbări, unele pozitive și dătătoare de speranță. Totuși, degradarea economică, morală și spirituală pricinuită de co-

munistism a avut consecințe enorme și îi va urmări pe români generații întregi. Vechii comuniști sînt tot la putere, sub un nume diferit, însă țara a făcut eforturi să se apropie de Statele Unite și să se reintegreze în lumea Vestului.

Eu am petrecut șase ani în România, ca student, profesor-cercetător, ghid USIA și ambasador al Statelor Unite. Sînt prieten cu oamenii îndrăgostiți de libertate, pe care îi preocupă soarta lor și relația țării cu Statele Unite. Este timpul să sprijinim poporul României. Trebuie să-i susținem pe adevărații democrați în eforturile lor de democratizare a țării, precum și în procesul de privatizare, pentru a o apropia de Statele Unite și de Occident. Democrația, stabilitatea și prosperitatea României ar fi și în interesul Statelor Unite. Urez poporului român numai bine și îi mulțumesc pentru contribuțiile aduse Americii. Fie ca Dumnezeu să binecuvînteze poporul român. Fie ca Domnul să binecuvînteze America.

Răspunsul ambasadorului Mihai Botez

adresat congressmanului David B. Funderburk, după ce fostul ambasador al Statelor Unite la București a rostit un omagiu la adresa poporului român în Congresul american, pe data de 30 iunie a.c.

Dragi domnule congressman Funderburk,

Am fost personal foarte, foarte impresionat de intervenția dumneavoastră strălucită, pe care ați intitulat-o așa de sugestiv: „O vedere pozitivă asupra României și a românilor”. Niciodată n-au mai fost roștite în această sală de prestigiu cuvinte atît de multe și atît de bune despre poporul nostru, despre dureroasa noastră istorie. Vă sînt nespus de recunoscător și am convingerea că toți conaționalii mi se alătură în a vă mulțumi pentru aceasta.

Ca ambasador, nu veți fi surprins că pentru ambasadorul României în Statele Unite este dificil să vă împărtășesc toate opiniile, mai ales pe acelea privind evoluția noii României democratice în perioada post-1989. Însă, ca fost disident anticomunist, refugiat politic în Statele Unite și într-o vreme rezident permanent în SUA, am învățat să respect punctele de vedere la care nu subscriu în întregime. Doresc totuși să notez că fapte de genul revenirii părintelui Calciu în România prin propria dorință, ca și editarea în România a „Memoriilor” lui N. Dima, candidatură prezidențială a domnului Ion Rațiu, prezența în Senatul liber ales a domnului Corneliu Coposu reprezintă, cel puțin pentru mine, adevărate miracole – și nu miracole pe jumătate, cum poate ați spune dumneavoastră. Mulțumim lui Dumnezeu pentru acest nou început. Și, în spiritul adevăratei democrații, pe mine personal nu mă tulbură la fel de mult cît pare să vă tulbure pe dumneavoastră situația normală că nu toți cei aleși ne împărtășesc propriile valori și deci establish-

Mihai Botez

ment-ul politic în tranziție are membri diferiți de noi înșine.

Doresc să spun că, totuși, acestea sînt detalii neesențiale ori subiecte interesante de cercetare pentru un specialist ca dumneavoastră. Sîntem fericiți că România și românii au un asemenea prieten.

Să vă binecuvînteze Dumnezeu pe dumneavoastră, minunata dumneavoastră familie și această țară puternică a libertății și democrației.

Cu sinceritate,
MIHAI HORIA BOTEZ

În rubrica „Embassy Row” din cotidianul Washington Times, 14 iulie a.c., James Morrison consemnează, cu ample citate, acest ultim dialog pe teren american pe care l-a purtat ambasadorul Mihai Botez. Scrierea sa a fost concepută în chiar ziua plecării sale la București, 3 iulie.

Traducere de IOANA IERONIM

IN EXCLUSIVITATE PENTRU „22”

STROBE TALBOTT
Subsecretar de stat
la Departamentul de Stat
al Statelor Unite

De ce ar trebui NATO să se extindă III

În timp ce NATO a fost și a rămas în esență o alianță militară, ultimele cinci decenii, și mai ales ultimii cinci ani au demonstrat că avantajele NATO sînt nu numai de ordin militar, ci și politic. La Consiliul Administrației Nord-Atlantice din decembrie 1994, secretarul Christopher și contrapartida canadiană și europeană au făcut ca respectarea democrației și a normelor internaționale de comportament să fie precondiții explicite pentru a putea fi membru, așa că lărgirea NATO ar putea fi o forță pentru respectarea legii de și între noile democrații europene.

Una dintre condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o țară pentru a fi admisă în NATO este controlul civil al armatei. Potențialilor membri li s-a comunicat că forțele lor armate trebuie să fie profesioniste, apolitice și conduse după principiul forței militare de apărare, cu unic scop defensiv. Mai mult, se așteaptă de la partenerii NATO să stabilească în guvernele lor controlul parlamentar asupra chestiunilor militare și să numească civili în conducerea armatei naționale; să rămână întru totul atașate acestor structuri și principii.

În mai multe țări, perspectiva de a deveni „eligibili” ca membri NATO a fost folosită ca argument politic și economic. Peter Weiss, conducătorul reformist al fostului Partid Comunist din Slovacia, actualul Partid al Stîngii Democratice, a declarat, într-un interviu recent: „Este momentul nostru de adevăr. Cu toate că țara noastră a fost menționată printre primele candidate (pentru NATO, n. trad.), înainte de acceptare trebuie satisfăcute un număr de condiții: respectarea regulilor democrației care sînt comune țărilor Pactului; progresul în implementa-

rea economiei de piață; protecția drepturilor omului, a drepturilor civile; libertatea presei. (...) Trebuie să admitem că este un dezavantaj pentru noi faptul că țările Alianței consideră instabilă democrația în țara noastră”.

În Ungaria și Polonia, perspectiva aderării la NATO a ajutat la consolidarea consensului național pentru reforme democratice și pentru o economie de piață. (...)

Pentru a fi eligibili NATO, membrii potențiali trebuie să facă, de asemenea, progrese convingătoare în rezolvarea pe cale pașnică a disputelor cu vecinii și să demonstreze că în țările lor există o veritabilă democrație multiethnică. Unii potențiali membri au acționat deja în acest spirit: unul din succesele importante în acest sens a fost apropierea dintre Ungaria și Slovacia din acest an. Adresându-se Parlamentului maghiar, în 22 februarie, primul-ministru maghiar, Gyula Horn, a declarat: „Ce vor Uniunea Europeană și NATO? Ei spun foarte ferm că trebuie să stabilim relații cu vecinii noștri. Pe scurt, nici Uniunea Europeană, nici NATO nu doresc să admită state care au conflicte de graniță, probleme nerezolvate cu minoritățile și altele de acest gen”. O lună mai târziu, Ungaria și Slovacia au semnat un tratat de garantare reciprocă a granițelor, bazat pe o înțelegere anterioară, care stabilea garanții pentru drepturile minorităților. Bazin-

• avantajele NATO sînt nu numai de ordin militar, ci și politic • se așteaptă de la partenerii NATO să stabilească în guvernele lor controlul parlamentar asupra chestiunilor militare și să numească civili în conducerea armatei naționale • o structură NATO extinsă poate lărgi aria în care conflicte asemănătoare celor din Balcani nu pot avea loc •

du-se pe dorința Ungariei și României de a deveni membri NATO și UE, SUA și aliații europeni insistă ca cele două țări să semneze un tratat similar, care să confirme granițele existente și să garanteze drepturile minorităților maghiare din Transilvania, o regiune împărțită de trei ori în acest secol între cele două țări. Nimeni nu poate pretinde că perspectiva de a fi membru NATO va rezolva imediat sau permanent problemele minorităților în țări ca Slovacia, Ungaria și România. Actualele lupte din Balcani – cel mai grav conflict armat după războiul rece – este argumentul cel mai serios al celor care pun sub semnul întrebării nu numai lărgirea NATO, dar și continuarea existenței NATO. Mulți critici s-au întrebat: de ce trebuie să mai existe, să nu mai vorbim de extindere, dacă NATO nu poate rezolva conflictul din Bosnia? Structurile care au servit eficient Europa în timpul războiului rece, inclusiv

Alianța, care s-a opus agresiunii sovietice fără să se tragă nici un foc de armă, se dovedesc a fi nepregătite pentru încercările de după războiul rece – în particular, pentru dezintegrarea unui stat post-comunist în haos și violență.

Tragedia petrecută în fosta Iugoslavie ne-a demonstrat că trupele NATO nu trebuie retrase, ci trebuie să exploateze tocmai abilitatea Alianței de a contracara acele forțe care au explodat în Balcani. Multe dintre națiunile din regiune consideră că NATO dispune de acest potențial. Reprezentanții statelor Europene Centrale au afirmat că, pentru ei, tragedia bosniacă este un argument pentru a se integra în structurile NATO și pentru a adopta standardele de stabilitate internă și politică externă care să le permită această aderare. De curind, Janusz Onyszkiewicz, fost ministru al Apărării în Polonia, a declarat: „Adevărul este că toate țările noastre se confruntă cu probleme asemănătoare celor care au dezmembrat fosta Iugoslavie. Trebuie să convingem popoarele noastre că modul de viață occidental este cel mai bun – atît din punct de vedere economic, cît și din punctul de vedere al securității statului. NATO ne poate ajuta. Este posibil ca o structură NATO extinsă să lărgescă aria în care conflicte asemănătoare celor din Balcani nu pot avea loc. Criza din fosta Iugoslavie a demonstrat nevoia de a găsi urgent noi modalități pentru păstrarea păcii. NATO, prin intermediul Parteneriatului pentru Pace (PPP), este pe cale să creeze un astfel de mecanism. PPP, înființat în 1994, a fost creat pentru a promova cooperarea între forțele armate NATO și cele ale altor state (care nu sînt membre), incluzînd foștii membri ai Pactului de la Varșovia și fostele republici ale URSS. Parteneriatul a organizat deja exerciții militare comune, implicînd națiuni care înainte erau inamice: albanezi și greci, bulgari și turci, unguri și români.

În august, soldații din trei țări NATO și 14 țări din Parteneriat au executat manevre militare în Louisiana, sub auspiciile PPP. Cînd noi membri se vor alătura Alianței, ei vor fi avut deja, prin intermediul participării la PPP, legături strînse cu aparatul militar NATO și este foarte probabil că vor fi acumulat experiență în menținerea păcii. PPP oferă fiecărei țări din Europa Centrală și fosta URSS posibilitatea de a colabora cu NATO în domeniul militar. Spre exemplu, astăzi, cinci membri ai PPP (Polonia, Slovacia, Ucraina, Rusia, Republica Cehă) au trupe în Croația.

New York Review of Books, 10 august 1995
© 1995 NYREV, Inc.

Traducere și adaptare de
LAURA TOMA

BANCA MONDIALĂ PROGRAMUL DE BURSE ROBERT S. McNAMARA PENTRU ANUL 1996

Banca Mondială are plăcerea să anunțe programul său de burse Robert S. McNamara pentru 1996. Programul a fost inițiat în 1982, în onoarea fostului președinte al Băncii Mondiale. De atunci, în fiecare an, prin Program au fost acordate aproximativ zece burse în sprijinul înnoirii și stimulării cercetării post-universitare din domeniile dezvoltării economice. Bursele nu oferă sprijin financiar pentru obținerea de grade avansate, ca, de exemplu, pentru doctorat (inclusiv studiul în teren pentru teza de doctorat). Cercetarea întreprinsă în cadrul unei burse McNamara trebuie să se desfășoare în țara de reședință a solicitantului.

Bursele se acordă pentru o perioadă de douăsprezece luni și încep în termen de șase luni de la data acordării. Suma acordată este de 7.500 USD. Aceasta este o sumă standard, destinată să acopere numai costul cercetării. Propunerile de cercetare pentru ciclul 1996 trebuie să se axeze pe unul din următoarele subiecte: 1) Impactul unui program de dezvoltare; studiu de caz, sau 2) Sporirea eficienței programelor de medicină reproductivă. Nici un alt subiect nu va fi luat în considerare. Bursierii trebuie să prezinte un raport la finalul perioadei și să includă un rezumat de 1.500 de cuvinte. Aceste rapoarte vor fi analizate de membri ai Băncii Mondiale.

Solicitanții trebuie să fie cetățeni ai unei țări membre a Băncii Mondiale, să nu depășească vîrsta de 35 de ani, deși există o flexibilitate în această privință. Totuși, solicitanții născuți înainte de 1 ianuarie 1965 nu vor fi luați în considerare. La data depunerii cererii, aceștia trebuie să dețină cel puțin gradul „master” sau echivalentul acestuia. Bursierii trebuie să-și desfășoare cercetarea sub îndrumarea unui coordonator universitar. Persoanele interesate pot obține formularele de cerere și material informativ detaliat de la MISIUNEA PERMANENTĂ A BĂNCII MONDIALE, bd. Dacia 83, București, tel.: 210 18 04. Pentru a putea fi luate în considerare, cererile completate pentru ciclul 1996 trebuie să ajungă la sediul Băncii Mondiale din Washington DC pînă la data de 31 decembrie 1995.

The World Bank ROBERT S. McNAMARA FELLOWSHIPS

The Program offers 12-month Fellowships for research in the general area of economic development. Priority topics for the 1996 cycle are: 1) The impact of a Development Project; A case of study; 2) Improving the Effectiveness of Reproductive Health Programs.

To be eligible, candidates must:

- Be nationals or residents of a World Bank member country which is currently eligible to borrow from the World Bank
- Hold a minimum of a Master's Degree or equivalent.
- Be 35 years of age or under.
- Intend to carry out their research in the country of residence, in association with a local research institution.

The amount of the Fellowship is 7.500 \$ and is intended to cover research costs only.

The program does not support degree studies.

The deadline for applications for the 1996 cycle is December 31, 1995. For information and/or application forms, please contact, quoting our reference RSM/96/2;

The McNamara Fellowships Program
Room M4088
World Bank Headquarters
1818 H Street NW
Washington DC 20433
USA

FRASER CAMERON

Europa spre 1996

Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune

I

La 6 iulie 1995, la Londra, a avut loc Conferința HCe (Adunarea Cetățenească Helsinki) având ca subiect „Starea Europei”. Cu această ocazie, a fost prezentată și lucrarea d-lui Fraser Cameron, de la Directoratul General, IA, Comisia Europeană. O publicăm în două numere consecutive ale revistei „22”, având în vedere interesul pe care îl poate prezenta pentru cititorul român analiza expertului Comisiei Europene – cititor aflat, în ultimul timp, în fața unor polemici privind integrarea României în Uniunea Europeană, pentru care nu a primit și informația necesară.

Introducere

Acestea sînt timpuri confuze pentru cei ce încearcă să vadă dacă Uniunea Europeană are vreo perspectivă de a pune în practică o politică externă și de securitate comună, care să-și merite numele. Atunci cînd această strategie comună a fost stabilită, ea constituia răspunsul la o serie de provocări venite atât din interior, cit și din exterior. Din interior, realizarea Pieței Comune și impulsul spre uniunea economică și monetară cereau o mișcare corespunzătoare spre uniunea politică; un element central al acesteia era politica comună de securitate. În plan extern, Europa era așteptată să-și folosească potențialul economic pentru a dobîndi mai multă influență politică și a asigura stabilitatea în jurul granițelor sale.

Negocierile de la Maastricht din 1991 pentru stabilirea Tratatului Uniunii Europene au avut loc în mijlocul cutremurului geopolitic care a lovit Europa după colapsul comunismului și nu au reușit să țină seama, și cu atât mai puțin să satisfacă, provocările enorme constituite de unificarea Germaniei, schimbările radicale din Europa Centrală și de Est și dezintegrarea Uniunii Sovietice. Nu au existat nici un fel de dezbateri asupra naturii securității într-o lume ce a succedat războiului rece; nici asupra instituțiilor care ar putea fi însărcinate cu noile probleme de securitate. Existau, totuși, mari speranțe pentru politica externă și de securitate comună, care înlocuise vechea structură, de categorii ușoare, a cooperării politice europene. Consiliul Europei a devenit direct implicat, nu numai prin intermediul structurii sale instituționale, ci și ca un organism însărcinat să emită mandate pentru acțiuni comune. Titul V include un număr de îmbunătățiri, cum ar fi eliminarea tabuurilor (se puteau acum discuta chestiuni cu implicații militare), prevederile pentru acțiunile comune (art. J.3) și chiar și pentru trecerea la vot majoritar, deși doar în privința implementării acțiunilor comune (J.2) și includerea securității și apărării (art. J.4) în cadrul unei Uniuni a Europei Occidentale, desemnată ca „parte integrantă a dezvoltării Uniunii Europene”.

Textul final al Tratatului a reprezentat un compromis între cei ce sprijineau o abordare comunitară și cei care se arătau în favoarea unei abordări interguvernamentale. Dată fiind nevoia de unanimitate la Conferința interguvernamentală din 1996, minoritatea favorabilă

perspectivei interguvernamentale a putut să se impună. A fost astfel stabilită o structură-pilon, care să includă aranjamente privind politica externă și de securitate comună (și o a treia structură, care să acopere domeniile Justiției și Afacerilor Externe), aranjamente diferite de cele folosite pentru primul pilon, cel al „comunitarilor”. Jacques Delors a considerat noul aranjament drept o rețetă pentru confuzie. Din nefericire, prezicerile sale s-au dovedit mult prea exacte în disputele din interiorul Uniunii Europene privind competențele celor trei structuri-pilon.

Dezbaterile pe marginea structurii-pilon nu pot fi considerate separat de celea cu privire la natura în schimbare a securității. Majoritatea observatorilor par să fie de acord că dimensiunea militară a politicii de securitate a înregistrat un declin de la sfîrșitul războiului rece încoace. Dimpotrivă, aspectul economic al securității a crescut în importanță. Ceea ce noile democrații din Europa Centrală și de Est și CSI au nevoie înainte de toate este asistența la crearea instituțiilor, reforma economică, transferul de know-how, echilibrarea plăților, asistența tehnică (cum ar fi cea acordată pentru închiderea reactoarelor nucleare periculoase). Acest sprijin poate fi acordat în mod optim mai degrabă pe o bază comunitară decît pe una bilaterală. Pe scurt, ceea ce Uniunea Europeană face în Europa Centrală (Acordurile Europene, asistența tehnică prin proiectul PHARE și TACIS, strategia de integrare etc.) ar trebui să fie considerat ca parte a politicii de securitate. În fond, modelul comunitar a fost inițiat pentru a asigura securitatea în Europa Occidentală. Ea a fost deosebit de eficientă; acum, problema este de a extinde această comunitate pentru securitate și în Est.

Textul Tratatului a mediat și o dispută între „atlantiști” și „europeniști” în ceea ce privește problema apărării comune. S-a hotărît, prin urmare, să se revizuiască aspectele defensive și instituționale ale strategiei comune pentru securitate la Conferința interguvernamentală care va avea loc în 1996.

După Maastricht, trei state (Austria, Suedia și Finlanda) s-au alăturat Uniunii Europene, unul dintre aceste state avînd o graniță de 1.200 km cu Rusia. Există acum – sau vor exista în curînd – zece state asociate în Europa Centrală și de Est și toate au afirmat rîspicat că integrarea în Uniune este prioritatea fundamentală. Turcia, Elveția, Cipru și Malta au înaintat cererile. Pe scurt, nu este dificil să ne imaginăm o Uniune Europeană puternică, formată din 25-30 de state, în următorii zece ani. Care sînt implicațiile unei asemenea structuri pentru politica externă și de securitate comună?

Această lucrare încearcă să examineze structura de securitate la lucru, să-i discute slăbiciunile, să sugereze cîteva posibile îmbunătățiri și să evalueze atitudinile unora dintre statele membre-cheie cu privire atît la aranjamentele curente, cit și la cele care vor putea fi propuse.

Strategia comună pentru securitate la lucru

Deși politica externă și de securitate comună operează de mai puțin de 18 luni, ea a fost des criticată pentru procedurile alambicate și lipsa de eficiență. Întrebarea pusă de Kissinger la începutul anilor '70, „Cine se află și cine nu se află în Europa?”, rămîne fără răspuns. O dezbateră serioasă despre cum se poate îmbunătăți politica externă și de securitate comună începe să se infiripe în momentul în care trei dintre jucătorii cei mai importanți – Franța, Germania și Marea Britanie – se luptă din greu să mențină un consens cu privire la cele mai serioase probleme de politică externă cu care au de-a face, cum ar fi conflictul din fosta Iugoslavie. În timpul dramei bosniace, Germania a simpatizat mai mult cu atitudinile Statelor Unite decît cu cele ale partenerilor din Uniunea Europeană. În ceea ce privește politica față de Irak, lucrurile stau invers: Marea Britanie sprijină politica dură a SUA, în timp ce Franța și Germania merg pe o linie mai moale. Cit despre Iran, europenii sînt uniți în opoziția lor față de politica americană.

Aceste dificultăți nu înseamnă că lupta pentru o politică externă și de securitate comună mai eficientă ar trebui să fie abandonată. Principalul argument în favoarea unei asemenea politici este simplu. În majoritatea cazurilor, nu există decît două alternative: fie ca Uniunea să vorbească pe o singură voce, fie ca vocea europenilor să nu fie auzită de loc. Acest lucru este valabil și pentru Washington, în egală măsură, unde oficialii americani (spre deosebire de situația din 1991) au făcut clară preferința lor pentru o singură voce europeană în afacerile internaționale. Într-adevăr, administrația Clinton este probabil suportorul cel mai puternic în favoarea creării unei „identități de securitate și apărare europene”. Discuțiile pe marginea stabilirii identității de securitate și apărare europene și, respectiv, a forței comune combinate au loc în momentul de față între Uniunea Europei Occidentale și NATO, dar este puțin probabil să se ajungă la un acord cu privire la detaliile înainte ca președintele Chirac să fi revizuit politica de securitate a Franței și, probabil, nu înainte de rezultatul Conferinței interguvernamentale.

Evaluarea actuală a politicii externe și de securitate comune este destul de puțin îmbucurătoare. Fără îndoială, s-a putut înregistra o creștere serioasă a numărului de întâlniri și o reorganizare considerabilă a diferitelor sisteme birocratice implicate. Comisia Europeană a stabilit un Directorat General separat, care să acopere politica externă și de securitate comună, sub autoritatea președintelui Santer și a lui Hans van der Broek; Consiliul a stabilit, de asemenea, și un Directorat privind politica externă și de securitate comună; între timp, Secretariatul Uniunii Europei Occidentale a fost mutat de la Londra la Bruxelles.

Din momentul în care Tratatul a intrat în vigoare, la 1 noiembrie 1993, Uniunea Europeană și-a dat acordul cu privire la un număr de acțiuni comune care includ:

- monitorizarea alegerilor din Rusia și Africa de Sud;
- acordarea de ajutoare umanitare pentru fosta Iugoslavie și stabilirea

- unei administrații pentru Mostar;
- lobby pentru extinderea Tratatului de Neproliferare Nucleară;
- acordul cu privire la bunurile cu folosință multiplă;
- promovarea Pactului de Stabilitate, pentru rezolvarea problemelor asupra granițelor/minorităților din Europa Centrală și de Est.

Pe lângă aceste acțiuni comune, au fost adoptate și un număr de „poziții comune” (o aliniere de strategii politice care nu implică în mod necesar acțiuni concrete sau folosirea de resurse) în cazul unor state ca Libia, Sudan, Haiti, Rwanda, Ucraina și Burundi. Acestea au privit în bună măsură impunerea de sancțiuni economice. (...)

Punctele slabe ale politicii externe și de securitate comune

Primul dintre punctele slabe – și cel mai dificil de depășit – este lipsa de voință politică de a acționa ca o uniune. Aceasta se datorește fie unei percepții diferite asupra intereselor naționale, fie lipsei de disponibilitate de a accepta costurile politice și de a unei chiar și bugetare ale acțiunii decisive. În timp ce majoritatea statelor pot accepta că ele nu au șansa să dobîndească în aceeași măsură influență politică dacă acționează separat, ele par încă refractare ideii de a participa la o politică de securitate comună credibilă și eficientă. Această critică este îndreptată mai mult împotriva statelor mari, dar nu în mod exclusiv (a se vedea politica Greciei în cazul Albaniei și Macedoniei). Rezultatul este o prea mare importanță acordată diplomației declarative.

A doua slăbiciune este lipsa definiții intereselor comune esențiale ale Uniunii cu privire la situații specifice de politică externă. Pe lângă percepțiile naționale divergente, aceasta poate fi atribuită și unui eșec în analiza implicațiilor pe care diferitele cursuri de acțiune poșibile le-ar putea avea.

Un al treilea punct slab a fost procedura de decizie bazată pe unanimitate. Aceasta înseamnă că capacitatea Uniunii de a acționa depinde de părerea celui mai puțin înclinat spre acțiune dintre statele membre. O altă problemă este ritmul destul de lent al procedurilor Comitetului Politic (întrunit, de obicei, lunar, comparativ cu acțiunea continuă a COREPER, cu întâlniri săptămînale).

În al patrulea rînd, actualele acorduri pentru acțiunile comune sînt inadecvate. La nivelul politicii externe și de securitate comune există inadvertențe între buget și strategie, pe de o parte, și planul activităților Comunității care pot sprijini acțiuni ale politicii externe și de securitate comune, pe de alta.

Alte slăbiciuni pot fi lipsa de personalitate legală, lipsa de coerență și confuzia între structurile-pilon care operează conform diferitelor regulamente și proceduri, lipsa de control democratic, ambiguitatea cu privire la rolurile președintelui și ale comisiei (dispute asupra interpretării sintagmei de „asociat deplin”) și forma de reprezentare externă a Uniunii. Anumiți miniștri de Externe care dețin președinția par să aibă dificultăți în efectuarea distincției dintre reprezentarea unei națiuni și reprezentarea Uniunii Europene. Mai mult decît atît, în multe capitale din afara Europei, Uniunea Europeană este cu desăvîrșire absentă.

Traducere de LIVIU ANDRESCU

Această pagină se face cu sprijinul PHARE Democracy Programme

Un Oedip al secolului XX

Conferință de presă Andrei Șerban

Săptămână trecută, în sala Operei Române din București a avut loc conferința de presă a regizorului Andrei Șerban, având ca temă apropiata premieră a Operei Române din București, spectacolul „Oedip”, de George Enescu.

Spectacolul, realizat într-un timp record, doar o lună de repetiții, va prezenta publicului, pentru prima oară, versiunea integrală a creației enesciene. „Oedip”-ul lui Șerban se dorește a fi o revoluție în montările de operă: interpretii cîntă în fața dirijorului, corul este în continuă mișcare, există doi interpreți principali: Sever Barnea în rolul lui Oedip tînar și Paul Urdăreanu pentru Oedip matur.

Din prima zi a repetițiilor, Andrei Șerban a putut lucra beneficiind de decoruri și costume, fapt nemaiîntîlnit în cei 15 ani de cînd montează spectacole de operă pe marile scene ale lumii.

Spectacolul prezintă un Oedip al secolului XX, mai ales al ultimilor ani de istorie, costumat în ȋtari și opinci, asemeni lui Brîncuși din atelierul parizian. Spectacolul se dorește a fi foarte deschis ca interpretare și mesaj, spectacol la care Andrei

Șerban ne invită pe fiecare să participăm din postura spectatorului ideal, care „privește fără prejudecată, curios și deschis ca un copil”.

Andrei Șerban a ținut să precizeze că, pentru el, este o mare onoare să lucreze la Opera Română din București și că mulțumește în mod deosebit colectivului acestei instituții pentru eforturile făcute la realizarea spectacolului, în ciuda condițiilor foarte grele în care s-au desfășurat repetițiile, din cauza constrîngerilor materiale: salariile mai mult decît modeste ale angajaților, lipsa fondurilor pentru plata colaboratorilor, căutarea unor sponsori, probleme legate de condițiile de lucru, starea precară a scenei și a culiselor etc.

Premiera oficială a spectacolului va avea loc pe data de 9 septembrie a.c., în cadrul Festivalului „George Enescu” (pe data de 13 septembrie a.c. va avea loc o a doua reprezentație, în cadrul aceluiași festival), urmînd ca, începînd cu 4 noiembrie, dată la care se va deschide oficial stagiunea, spectacolul să intre în repertoriul permanent al Operei Române. (L.T.)

Prezențe românești în festivaluri internaționale

În fiecare an, între 17 iunie și 5 iulie, orașul Krems (Austria), situat la 87 km de Viena, devine o adevărată capitală europeană a culturii, găzduind DONAUFESTIVAL, unul din cele mai importante festivaluri internaționale, în care sînt prezentate cele mai recente realizări în domeniul teatrului, muzicii, dansului și divertismentului din țările dunărene. În această ediție au fost prezente și două trupe de teatru din România: Teatrul Bulandra și Teatrul Evreiesc de Stat din București.

Despre participarea României la ediția din acest an a festivalului, doamna Beate Scholz, directoarea executivă a manifestării, a declarat: „Anul acesta, o altă țară dunăreană, și anume România, este în centrul atenției festivalului. Ne bucurăm că spectatorii din Krems pot avea prilejul să cunoască ultima realizare a regizoarei Cătălina Buzoianu și a Teatrului Bulandra, „Patul lui Procust”. Sîntem legați de România cultural și istoric. Salutăm și prezența Teatrului Evreiesc de Stat cu spectacolul „Astă seară Lola Blau...” Noi, cei din Austria, sîntem mereu interesați de contactele între țările Europei de Vest și de Est, contacte ce ni se par deosebit de utile”.

Pentru această prestigioasă manifestare, Teatrul Bulandra, în colaborare cu „Theatrum Mundi”, a pregătit o adaptare a romanului lui Camil Petrescu „Patul lui Procust”, în versiunea scenică a Cătălinei Buzoianu, cu Maia Morgenstern în rolul Doamnei T. Spectacolul a înregistrat un mare succes, fiind apreciat în toate cronicile festivalului drept „una dintre cele mai înalte creații”.

Dr. Alf Kraulitz, care din 1990 este directorul artistic al Festivalului Dunării, a declarat: „Mă aflu încă sub impresia spectacolului oferit de Teatrul Bulandra, un spectacol

deosebit de reușit, remarcabil. Spectatorii din Krems au avut un adevărat privilegiu să poată vedea această premieră absolută a unei mari regizoare, Cătălina Buzoianu. O montare excepțională, pentru care merită toate laudele și felicitările noastre”.

Regizoarea Cătălina Buzoianu, vădit emoționată, a declarat: „Sînt fericită că s-a terminat cu bine; a fost un mare succes. Am avut emoții mari, întrucît am pregătit această premieră într-un timp record, repetînd, efectiv, zi și noapte. Le mulțumesc tuturor celor care au crezut în acest spectacol, minunaților actori care au muncit cu dăruire pentru a putea reprezenta cu cinste Teatrul Bulandra, și teatrul românesc în general, la o manifestare internațională de prestigiu”.

Materialele ne-au fost puse la dispoziție de Carmen Velcu, Radio România Internațional

Cătălina Buzoianu a participat între 22 și 27 august a.c. la a opta ediție a Festivalului internațional de dramă greacă antică de la Delphi. Întrunirea este organizată de Centrul Cultural European din Delphi, în colaborare cu Comitetul Internațional al Olimpiadelor Teatrale, și are ca temă „Olimpiadele teatrale - traversînd milenii”. Pe lîngă o serie de spectacole prezentate în premieră mondială, manifestarea a inclus un

simpozion și ateliere teatrale. Cătălina Buzoianu a participat la seminarul adiacent festivalului cu comunicarea „Peisaj cu argonauți la sfîrșit de partidă”, ce s-a referit la un spectacol aflat în pregătire la Teatrul Bulandra, cu Maia Morgenstern în rolul principal; o variantă a Medeei de Heiner Müller, un triptic: „Tîrn pîrăsit”, „Medeea materială” și „Peisaj cu argonauți”.

Pagină realizată de Laura Toma

Un dușman al singurătății

RADIO TINERAMA
68,7 FM
Stereo

Fără anestezie - invitatul săptămîinii în dialog cu directorul postului Radio Tinerama, Cornel Ciomăzga (sîmbătă, ora 18.00)

Drumul cître casă - emisiune cuprinzînd informații din viața Capitalei - coordonator Diana Ioan (de luni pînă vineri, ora 15.00)
Rockada mare - realizator Florian Pittiș (marți, ora 22.00)
Cîntăreștea cheală - lumea teatrului; noutăți, interviuri, analize - realizator Alin Gălătescu (miercuri, ora 17.15)
Turul de veghe - Dezbateri cu lumea presei asupra principalelor probleme ale momentului - realizator, directorul postului Radio Tinerama, Cornel Ciomăzga (vineri, ora 18.00)
Căutările model - lumea model; perioade, stiluri, manechine - realizator Alin Gălătescu (vineri, ora 21.15)

EXPRESIV

Departamentul Creație & DTP al Companiei EXPRESIV pune la dispoziție următoarele servicii:

- tehnoredactare computerizată (ziare, reviste, cărți);	În cadrul departamentului se pot realiza:
- creație grafică;	- afișe;
- prelucrări imagine;	- pliante;
- scanări alb-negru și color (reflective și transparente);	- postere;
- descompunere culori.	- fluturași;
	- tipizate;
	- autocolante;
	- etichete;
	- ambalaje;
	- calendare;
	- mape;
	- agende;
	- foi cu antet;
	- legitimații - cărți de vizită.

Calitatea și rapiditatea execuției sînt garantate de echipamente Macintosh PowerPC, Pentium, UMAX Power Look, QMS, Epson. Relații la telefon: 650.56.73; 650.25.92; 659.75.91; Fax: 312.43.16, sau la sediul firmei EXPRESIV SRL, Bd. Al. I. Cuza 22, sector 1, București.

STELIAN TĂNASE

Însemnări polemice

Motto: „Cum putem înțelege fără pasiune ceea ce s-a făcut din pasiune?”

RICHARD PIPES, *Reflections on the Russian Revolution*

Revista „22” consacră ultimei cărți a lui Vladimir Tismăneanu, „Fantoma lui Gheorghiu-Dej”, două comentarii: unul în numerele 25 și 26/1995, semnat de criticul și istoricul literar Dan C. Mihăilescu, și altul în numărul 34/1995, semnat de sociologul Pavel Câmpeanu. De altfel, al doilea autor face referire la primul comentariu: „Cît de productive rămîn instrumentele destinate să analizeze imaginea literară a realității atunci cînd operează asupra imaginii științifice a aceleiași realități?”. Minime, cred. A scrie că Vladimir Tismăneanu este un „marxist” este inexact. Tismăneanu este un gânditor politic care încearcă o sinteză între dialectica negativă a Școlii de la Frankfurt (despre care a susținut și o teză de doctorat), liberalismul francez (Raymond Aron, Jean-François Revel) și anglo-saxon (Karl Popper, Isaiah Berlin). Sînt și alte erori de apreciere în comentariul lui Dan C. Mihăilescu. Serie, de pildă, despre „marele dezgheț ceaușist”. Cînd s-a produs? Vorbeste despre coerența comuniștilor că ar fi fost ceva „pur și simplu de domeniul aberației”. Faptul că au guvernat cîteva decenii ar trebui să-l facă mai circumspect. Coerența elitei comuniste românești și sursele ei au fost îndelung și minuțios analizate de eminentul cercetător și profesor american Ken Jowitt (îndosebi în „Revolutionary Breakthrough and National Development. The Case of Romania - 1944-1965”, dar și în alte studii din „The Leninist Extinction”). În fapt, totul este patologic aici (lumea comunistă) și nu se poate judeca decît cu un instrument suprarrealist”, afirmă Dan C. Mihăilescu. Să înțeleg că studierea fenomenului comunist se poate lipsi de analize istorice, politologice, sociologice? Foarte risantă apreciere! Dintr-o trăsătură de condei, cercetările întreprinse de Hannah Arendt, Richard Pipes, Leszek Kolakowski (și lista ar trebui să cuprindă alte sute de nume) asupra comunismului sînt clasate, intrucît nu au folosit instrumentarul preferat de D.C.M., cel suprarrealist.

Pavel Câmpeanu și Vladimir Tismăneanu nu se află pentru prima dată în dezacord. Îmi amintesc că *Sfera politicii* a publicat, în 1993, replica lui Pavel Câmpeanu, „Note asupra PCR în anii '40-'50”, la studiul lui Vladimir Tismăneanu, „Drumul spre Cominform”, și răspunsul lui Vladimir Tismăneanu, „Chestiuni de metodă”. Miezul disputei din 1995 este identic cu cel de acum doi ani. Avînd în vedere competența autorilor în problemele comunismului românesc, cei interesați de istoria recentă nu pot să ignore această polemică, acum, cînd cercetarea arhivelor se află abia la început și avem puține studii și analize riguroase. Ea nu este doar expresia unei animozități (care nu lipsește), ci o

chestiune de perspectivă. Mi-ar fi plăcut să cunosc punctul de vedere al lui Pavel Câmpeanu despre istoria comunismului în viziunea lui Victor Frunză (plină de erori și cu totul neștiințifică) sau cea a lui Ghiță Ionescu (neegalată pînă azi).

„Fantoma lui Gheorghiu-Dej”, volum apărut în acest an la Editura Univers, reunește o selecție (alcătuită de Mircea Mihăieș) din studii mai vechi (1986-1990), publicate în *Est European Politics and Societies, Government and Opposition, The Annals of the American Academy of Political Science*. „Fantoma lui Gheorghiu-Dej” a fost publicată în serial în *România literară* (1992). Cred că dacă editorul ar fi menționat datele cînd au apărut aceste studii, o parte din polemica de acum nu s-ar fi purtat - sau cel puțin o parte din argumentele și exemplele date de Pavel Câmpeanu nu ar fi fost invocate. Informațiile oferite de Tismăneanu se află la nivelul de cunoaștere a comunismului românesc înainte de deschiderea arhivelor. Între timp (fapt amintit și de Pavel Câmpeanu) autorul a lucrat în arhive, colectînd o mare cantitate de documente și informații (din care Vladimir Tismăneanu a început să publice deja pe cele mai importante în *Sfera politicii*). Cred că însuși autorul „Fantomei lui Gheorghiu-Dej”, dacă ar fi avut ocazia, ar fi revizuit unele din detaliile excursului său, în „lumi-nă” celor reieșite din citirea stenogramelor, proceselor verbale, declarațiilor altor dosare rămase pînă acum necunoscute și care, în copie, se află acum în posesia sa. Cred că e bine totuși să nu cădem în fetișizarea arhivelor. Știm ce a fost comunismul. Concluziile lui Leonard Shapira, Isaac Deutscher ș.a. rămîn valabile și azi, chiar dacă nu au beneficiat de deschiderea arhivelor de după 1989.

Principalul aspect al acestei polemici este următorul: analizele lui Vladimir Tismăneanu sînt contrazise de informațiile noi care apar? Concluziile sale sînt infirmate de contribuțiile altor cercetători? Ce m-a surprins în replica articolului din „22”, nr. 35 (unde nu lipsesc argumentele metodologice riguroase) a fost faptul că nu este analizat fondul, adică modelul explicativ propus de Tismăneanu asupra comunismului românesc. Sînt corecte concluziile sale? Ipotezele sale se verifică? Dacă nu, ce alt model explicativ ar fi mai folositor? Ce teze, altele decît cele ale profesorului de la Maryland, ar fi corecte? Rămînd la detalii, contestînd un amănunt sau altul, nu cred că avansăm în cunoaștere. Ar fi extrem de interesant să asistăm la o confruntare teoretică între cei doi. Pavel Câmpeanu, autorul mai multor cărți despre stalinism publicate în SUA sub pseudonimul Casals, are propria sa propunere cu privire la descifrarea comunismului (a stalinismului mai ales). Dintr-o polemică de acest tip ar fi numai de cîștigat.

Mai este apoi chestiunea acurateții informației. Cu siguranță, și Vladimir Tismăneanu și Pavel Câmpeanu

sînt printre cei mai serioși cunoscători ai comunismului românesc. Pavel Câmpeanu are și „avantajul” de a fi fost membru PCR dinainte de 1944. Problema pe care mi-o pun este: în ce măsură cineva care este participant activ la un proces istoric se poate detașa atît de mult de evenimentele pentru a avea o privire obiectivă? De ce aș da mai mult credit unei informații provenite dintr-o asemenea sursă decît alteia? Ce criterii pot să aplice pentru a afla care este mai aproape de adevăr (într-o lume a secretului, a conspirației și ștergerii urmelor, a înconștienței și ștergerii urmelor, a conștienței premeditate, a diversității și infuzării)? Pînă cînd nu se publică documente de arhivă rămînem în aproximativ, fiecare cercetător optează după șeful și posibilitățile de verificare avute la îndemînă. Un pas intermediar ar fi scrierea și publicarea memoriilor celor care au participat direct. Ar fi foarte interesant să citesc memoriile lui Pavel Câmpeanu, Eduard Mezinescu, Simion Bughici, Mihai Dalea etc. (ca și ale altora care au activat la un nivel mai înalt în PCR, ca Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Corneliu Mănescu). În felul acesta am înregistra existența unor viziuni purtînd amprenta celui care a scris-o. Este foarte dificil să înțelegi care este adevărul din referirile polemice exprimate lapidar de Pavel Câmpeanu. Poate are dreptate cînd scrie despre rolul lui Chiginevski sau Borilă, al Anel Toma sau al lui Dej. Dar pentru a atesta acest lucru ar fi nevoie ca dînsul să publice pe larg amintirile despre aceștia sau studii despre personalitatea lor, despre diferite episoade pe care le cunoaște din istoria comunismului autohton. Ar fi interesant de știut punctul său de vedere cu privire la „devierea de dreapta” și eliminarea grupului Pauker-Luca-Teohari Georgescu. Sau despre șocul produs de Congresul al XX-lea al PCUS și despre consecințele revoluției budapestane din 1956. Sau despre Declarația din aprilie 1964. Pavel Câmpeanu este, cu siguranță, unul din puținii intelectuali pe care i-a avut PCR. Din fericire, el a supraviețuit regimului și este unul dintre aceia care pot oferi astăzi dintr-o poziție avantajoasă interpretări și analize reale ale unor evenimente din istoria recentă, cum ar fi eșecul destalinizării, limitata liberalizare din anii '60, revoluția din decembrie 1989 etc. Ar fi în beneficiul tuturor. Este frustrant să aflăm cite ceva numai dintr-o polemică sau alta. Este și inhibant pentru un cercetător. El nu are surse prea multe, participanții păstrează tăcerea. Iar cînd un autor tipărește un studiu, se vede contrazis chiar de aceia a căror biografie se confundă pe o porțiune mai lungă sau mai scurtă cu trecutul recent. Desigur, nu este deloc folositoare punerea în circulație a unor informații neverificate, incorecte sau parțiale. Dar dintre informațiile în circulație, care sînt cele corecte? Ce criterii folosim pentru a le discerne din masa de informații, relatări, zvonuri contradictorii, provenite din tot felul de surse (scrise, orale, arhive, ziare, jurnale personale etc.)? Lucru-

rile au importanța lor. Iată un exemplu: Pavel Câmpeanu contestă judecata lui Tismăneanu cu privire la natura relațiilor dintre Ana Pauker și Lucrețiu Pătrășcanu. Tismăneanu susține că, spre deosebire de Dej, Ana Pauker l-a privit cu înțelegere pe Pătrășcanu, pe care îl cunoștea, de altfel, din anii '20. Pavel Câmpeanu, în replica sa, notează că atitudinea Anei Pauker „a fost mai curînd constant ostilă”. În acest caz, avem surse documentare la îndemînă (copii ale unor dosare de arhivă); ele demonstrează justetea aprecierii lui Tismăneanu. Opoziția ficută de mai multe persoane din conducerea partidului la intenția lui Dej (și la presiunile unor consilieri și lideri sovietici) de a încesa un proces politic public l-a determinat pe șeful PMR să renunțe. Ana Pauker este una din persoanele care s-au opus unui proces public. Concluzia: pînă cînd nu se corectează documentele de arhivă, nu avem criterii solide de a aprecia care versiune este mai exactă. Aș spune că și documentele trebuie să le citim cu circumspecție, să le confruntăm între ele și apoi cu alte surse. Știm foarte bine că multe declarații erau obținute prin tortură, presiune psihologică etc. Sau că unele documente au fost contrafăcute.

Trebuie arătată circumspecție și pentru argumentul de autoritate. Faptul că cineva invocă propria sa memorie nu mi se pare suficient. Nu înseamnă neapărat că sursa minte sau are intenția de a manipula. Nu. Memoria însăși, ea selectează subiectiv și trunchiază, pune accentele în funcție de subiectivitatea proprie, de un anumit rol, de relațiile personale, de interese de moment. Abia verificarea încrucișată a diferite surse ne apropie de adevăr. Sînt de acord cu Pavel Câmpeanu cînd scrie: „... ce poate fi mai nesigur decît informațiile despre viața și psihologia unor personaje a căror mistificare constituie miezul întregii activități ideologice”. Și nu numai ideologice, aș adăuga.

O altă chestiune de fond este metoda de cercetare a comunismului. În cărțile sale din anii '80, Pavel Câmpeanu folosește îndeobște structuralismul marxist și neomarxismul. Vladimir Tismăneanu crede că psihobiografia este metoda potrivită. Era natural ca pe acest teren cei doi autori să nu se afle deloc în același plan. Nu este locul aici să facem o analiză a celor două metode și a rezultatelor lor de pînă astăzi. Personal, nu cred că putem nega valoarea psihobiografiei, de-ar fi să amintim numai lucrările clasice ale lui Tucker despre Stalin. Că psihobiografia nu este singura metodă, cu siguranță. Dar fiecare autor are dreptul de a-și alege și susține cu argumente ceea ce a cercetat. De altfel, nu trebuie uitată perspectiva comparată utilizată de Vladimir Tismăneanu și analiza culturii politice a comunismului românesc care se adaugă metodei favorite a autorului. Așa cum se înfățișează astăzi peisajul contribuțiilor românești la istoria comunismului românesc după cartea de la mijlocul anilor '60 a lui Ghiță Ionescu, Vladimir Tismăneanu este singurul care a furnizat o interpretare globală coerentă a comunismului românesc (fără să neg prin această afirmație alte contribuții parțiale meritorii). Din cite știu, cercetarea se află la început. Tismăneanu scrie din 1993 o istorie a comunismului românesc, pe baza documentelor de arhivă. Nu este rostul acestui articol de a apăra „Fantoma lui Gheorghiu-Dej”, ea este suficient de solidă pentru a constitui un moment important în domeniu. Intervenția mea încearcă să plaseze polemica pe terenul verificării ipotezelor și modelelor explicative.

